

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMAN YAPISI VE UYGULAMA SONUÇLARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Sülbiye ALTAN

Eskişehir, 1985

İ Ç İ N D E K İ L E R

T A B L O L A R	VII
G İ R İ Ő	1

B i r i n c i B ö l ü m

Y U R T D I Ő İ N A İ Ő Ğ Ü C Ü A K I M I V E İ Ő Ç İ Ő İ R K E T L E R İ

I. YURT DIŞINA İŐĞÜCÜ AKIMI	3
A. Dünyada İőĞücü Akımı	3
B. Türkiye'den Yurt Dışına İőĞücü Akımı	6
II. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	8
A. Dünyadaki Gelişimi	8
B. Türkiye'deki Gelişimi	10

III. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN TANIMI	13
A. İşletmeler Bakanlığı'nın Tanımı	16
B. Türkiye ve F. Almanya Hükümetleri Arası Çalışma Grubunun Tanımı	17
C. DESİYAB'ın İşçi Şirketi Tanımı	19

İ k i n c i B ö l ü m

İ Ş Ç İ Ş İ R K E T L E R İ N İ N F İ N A N S M A N Y A P I S I

I. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMANI	22
A. İşçi Şirketlerinin Piyasa Değeri ve Finansman	22
B. İşçi Şirketlerinde Sermaye Oluşumu	25
C. İşçi Şirketlerinin Finansman Yapısı	30
D. DESİYAB'ın İştirak İlişkisi İçinde Olduğu Çok Ortaklı İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısı	34
1. 44 Çok Ortaklı İşçi Şirketinin Öz Sermayesi	34
2. Finansal Yapı	36
3. Varlık Yapısı	37
4. 44 Şirkete İlişkin Finansal Oranlar . . .	39
a. Öz Sermaye/Toplam Aktif Oranı	39
b. Sabit Değerler/Öz Sermaye Oranı	39
c. Cari Oran	41

d. Borçlar/Öz Sermaye Oranı	42
e. Faaliyet Oranları.	42
f. Kârlılık Durumu.	42
5. Sonuç	44
II. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN İHRACAT POTANSİYELİ.	45

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

A N K E T U Y G U L A M A S I V E U Y G U L A M A S O N U Ç L A R I

I. ANKET UYGULAMALARI.	49
A. Araştırmanın Amacı	49
B. Araştırmanın Kapsamı	50
II. UYGULAMA SONUÇLARI.	52
A. Değerlendirmeye Alınan İşçi Şirketleri Genel Anket Uygulama Sonuçları	52
1. Kuruluş Yeri ve Faaliyet Konusu	52
2. Kuruluş Yılları ve Yatırım Dönemi	53
3. Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanım Oranları.	53
4. İşçi Şirketlerinin Yatırım Konusunun Seçimi ve Şirket Kurma Girişimleri	54
5. İstihdam Durumu	54

B. İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısına İlişkin Anket Uygulaması	54
1. İşçi Şirketlerinin Sermaye Yapısı	55
a. Öz Sermaye Yapısı.	55
b. Yabancı Sermaye.	57
2. Üç İşçi Şirketinin Finans Yapısına İlişkin Bulgular.	60
a. İşçi Şirketlerinin Öz Sermayesi.	60
b. İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısı	61
c. Varlık Yapısı.	62
d. Şirketlerin Finansal Oranları.	63
3. İhtiyaç Duyulan Sermaye Miktarı	65

D ö r d ü n c ü B ö l ü m

U Y G U L A M A S O N U Ç L A R I İ Ş İ Ğ İ N D A İ Ş Ç İ Ş İ R K E T L E R İ N İ N F İ N A N S M A N S O R U N L A R I V E Ç Ö Z Ü M Ö N E R İ L E R İ

I. UYGULAMA SONUÇLARI İŞİĞİNDA İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMAN SORUNLARI.	66
A. Öz Sermaye Yetersizliği	67
B. İşletme Sermayesi Sorunu.	68
C. Kur Farklarından Doğan Sorunlar	68
D. Kredi Temini Sorunu	69

E. Finansal Plânlamanın Mevcut Olmayışı . . .	70
II. FİNANSAL SORUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ . . .	71
S O N U Ç	75
F A Y D A L A N I L A N K A Y N A K L A R	i-v
E K L E R	
E K - 1	vi-viii
E K - 2	ix-xx

T A B L O L A R

Tablo No.	Tablo Adı	Sayfa No.
1	YURD DIŞINA GİDEN İŞÇİLERİN GİTTİKLERİ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI	7
2	YURD DIŞINDAN GÖNDERİLEN İŞÇİ DÖVİZLERİ .	26
3	KAYITLI SERMAYE, ÖDENMİŞ SERMAYE, YATIRIM TUTARI İLİŞKİSİ	28
4	DESİYAB'IN FİNANSMAN İLİŞKİSİ İÇİNDE BULUNDUĞU ŞİRKET SAYISI	33
5	44 İŞÇİ ŞİRKETİNİN ÖZ SERMAYESİ	35
6	FİNANSAL YAPI	36
7	VARLIK YAPISI	38
8	ORANLAR TABLOSU	40

9	KAR VE ZARAR EDEN ŞİRKETLER VE TUTARI . .	43
10	FİİLEN İHRACAT YAPAN VE İHRACAT POTANSİYE- LİNE SAHİP OLAN DESİYAB İŞTİRAKÇİSİ ÇOK ORTAKLI ŞİRKETLER	48
11	ARAŞTIRMAYA KATILAN İŞÇİ ŞİRKETLERİ . . .	51
12	ŞİRKETLERİN FAALİYET KONULARI	52
13	İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN KURULUŞ, YATIRIMA VE ÜRETİME GEÇİŞ YILLARI	53
14	İSTİHDAM DURUMU	55
15	ORTAK SAYISI VE ÖZ SERMAYENİN DAĞILIMI. .	56
16	TÜZEL KİŞİ ORTAKLIKLARIN TOPLAM SERMAYE İÇİNDEKİ DAĞILIMI	57
17	BİR İŞÇİ ŞİRKETİNİN KREDİ ALDIĞI KURULUŞ VE KREDİ MİKTARI.	58
18	BORÇ ÖDEMELERİ VE KALAN BORÇ MİKTARI. . .	59
19	İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN ÖZ SERMAYESİ	61
20	FİNANSAL YAPI (DEĞER ARTIŞ FONU DEĞİL). .	61
21	VARLIK (AKTİF) YAPISI	62

G İ R İ Ő

Ekonominin belli dönemlerde girdiği üretme ve paylaşma sürecinin zorunlu ve kaçınılmaz bir sonucu olarak, 1970'li yılların Türkiye'sinde işçi şirketleri ortaya çıkmıştır.

Gerek kuruluşta yapılan yanlış değerlendirme ve uygulamalar, gerekse işletmeye alındıktan sonraki hatalar bu şirketleri büyük mali ve finansal çıkmaza itmiştir. İşte bu çalışmada, işçi şirketlerinin mevcut finansal yapısını ortaya koymak ve finansal sorunlarını belirliyerek az da olsa çözümüne ışık tutmak amaçlanmıştır. İşçi şirketlerinin finansal yapısını ortaya koyan araştırmaların yetersiz oluşu böyle bir çalışmayı teşvik etmiştir.

Değinilen bu yetersizlik sonucu, bu çalışma dört bölüm içerisinde incelenmiştir.

Birinci bölümde; dünyada ve Türkiye'de yurt dışına yönelik işgücü akımı ve işçi şirketlerinin tarihsel gelişimi incelenerek, işçi şirketlerinin tanımı yapılmıştır.

İkinci bölümde Türkiye'deki işçi şirketlerinin finansman yapısı irdelenerek, 44 işçi şirketinin faaliyet sonuçları analiz edilmiştir.

Üçüncü bölüm anket uygulamasına yönelik olup, değerlendirme kapsamına alınan işçi şirketlerinin uygulama sonuçları değerlendirilerek, analiz edilmiştir.

Dördüncü bölümde, uygulama sonuçları ışığında işçi şirketlerinin finansman sorunlarına değinilerek, alternatif çözümler getirilmiştir.

B i r i n c i B ö l ü m

Y U R T D I Ő I N A İ Ő G Ü C Ü A K I M I V E İ Ő Ç İ Ő İ R K E T L E R İ

I. YURT DIŞINA İŞGÜCÜ AKIMI

A. Dünyada İşgücü Akımı

Yurt dışına yönelen işgücü akımı "genellikle faal nüfusu(1) oluşturan kişilerin gerek kendileri, gerek aileleri için daha iyi yaşam koşulları sağlamak amacıyla ve bir işte çalışmak üzere yabancı bir ülkeye gitmeleri"(2) Şeklinde tanımlanmaktadır.

---

(1) Faal nüfus: bir ekonominin emeğinden istifade edebileceği insan miktarını gösterir. Faal nüfus diyebileceğimiz bu grup, 16-65 yaőları arasındaki nüfustur.

(2) Sami GÜVEN, Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, No: 168, Ankara, 1977, s.14.

Bu anlamda işgücü akımına "XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın başlangıcında Avrupa'dan, başta Amerika olmak üzere diğer kıtalara(3) kitlesel göçe tanık olunmuştur. 1846 ile 1932 yılları arasında 52 milyon dolayında Avrupalı, yurtlarını terkederek yeni yerleşme bölgelerine yöneldi. 1920'lerde işçi kabul eden başlıca ülkeler, iç göçleri sınırlayıcı önlemler aldılar. Sınırlamalarda, 1929-1930 dünya ekonomik buhranı da rol oynamıştır."(4)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da özellikle az gelişmiş ülkelere Batı ve Kuzey Avrupada yer alan gelişmiş ülkelere doğru yönelen ve gittikçe yoğunlaşıp büyük boyutlara ulaşan yığın halinde işgücü akımı meydana gelmiştir. Batı Tipi Göçler(5) olarak nitelendirilen bu savaş sonrası göçlerinde işgücü sayısı hızla artış kaydederek, 1974 yılında toplam 7,5 milyon kişi ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

---

(3) Bilhassa Avrupa kıtasından özellikle İngiltere, Almanya, Hollanda ve İrlanda gibi ülkeler halklarının Amerika, Avustralya, Güney Afrika gibi kıtalara giderek yeni yeni iskân bölgeleri kurdukları görülüyor.

(4) Ahmet Y. GÖKDERE, Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı ve Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara, 1978, s.12-13.

(5) GÖKDERE, s.16.

1974 yılından itibaren başgösteren ekonomik kriz sebebiyle, Batı ve Kuzey Avrupa ülkeleri emek ihtiyaçlarını Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde çözümlenmeye gitmişler, yeni yabancı işçi talebinde bulunmadıkları gibi mevcutları da tasviye yollarını aramışlardır(6).

1973 yılı sonunda kuzey Afrika ve Ortadoğu'da bulunan petrol ihracatçısı ülkelerin, ham petrol fiyatlarına yaptıkları zamlar tüm dünya ülkeleriyle birlikte Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerini de etkileyip, ekonomik kriz içine iterken, bu defa petrol ihracatçısı ülkelerin yabancı işçi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Petrol ihracatçısı ülkelerine yönelen işgücü akımı 1980 yılında 2,7 milyon civarına ulaşmıştır(7).

XIX. yüzyılda, denizaşırı ülkelere yönelik işgücü akımı, kalıcı nitelik gösterirken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı ve Kuzey Avrupa'ya yönelik Batı Tipi Güçler ile Ortadoğu ülkelerine yönelik işgücü akımı geçici nitelikte olmuştur. Yurt dışına çalışmak amacıyla giden işgücü, ülkesiyle olan bağlantılarını kesmemiş ve refah düzeyini

---

(6) Recep MIZRAK, "Sermaye Piyasası Kanunu Karşısında İşçi Halk Şirketleri, Doğabilecek Sorunlar ve Çözüm Önerileri", DESİYAB 3. SEMPOZYUMU, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, No: 14, Ankara, 1982, s.60.

(7) MIZRAK, s.61.

yükseltip, belli bir birikim oluşturdudan sonra tekrar ülkesine geri dönmüştür.

B. Türkiye'den Yurt Dışına İşgücü Akımı

Yurtdışı istihdam piyasasına Türk işçileri, ilk defa ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra F. Almanya'da katılmıştır. 1950 yıllarında başlayan bu ilk akımlar tamamen şahsi teşebbüslere dayanmaktaydı. Avrupa ülkelerinin işgücü ihtiyaçlarını gözönünde bulunduran hükümetimiz o tarihlerde içinde bulunduğu işsizlik sorununu hafifletmek için başta F. Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri ile temasa geçerek işçi gönderme yollarını aramaya başlamıştır(8). Bu amaçla, "F. Almanya'ya hızlanan işçi akımını kanalize etmeye çalışan ve başlangıçta gayri resmi olarak kurulan "DEUTSCHE VERBINDUNESSTELLE" Alman irtibat bürosu, daha sonra Türkiye ile Batı Almanya arasında 30 Ekim 1961 tarihinde"(9) bir işgücü anlaşması imzalamış ve bunu diğer ülkeler takip etmiştir.

---

(8) Hasan ŞAHİN, "Yurtdışı Göç Hareketleri, Göçmen İşçiler ve Sorunları", İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU DERGİSİ, Yıl: 2, S.7 (Temmuz, 1977), s.56.

(9) Zeki ALBAYRAK, "Yabancı Memleketlerde Çalışan Türk İşçileri, Sorunları, Tasarruflarından Faydalanma Yolları ve Alınması Gerekli Tedbirler", YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLERİMİZİN TASARRUFLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ SEMİNERİ, Türkiye Ticaret Odası, Sanayi Odası ve Ticaret Borsaları Birliği Yayını, Ankara, 1972, s.22.

TABLO: 1

YURT DIŞINA GİDEN İŐİLERİN GİTTİKLERİ ÜLKEİERE GÖRE DAĞILIMI

	1961-1981	1982	1983	(Ocak-Kasım) 1984	TOPLAM
F. Almanya	657.715	75	43	17	657.850
Hollanda	25.226	2	4	5	25.237
Fransa	56.040	9	4	-	56.053
Avusturya	39.646	12	7	2	39.667
Belçika	16.156	2	2	-	16.160
İsviçre	9.547	162	209	53	9.971
Avusturalya	8.787	112	181	130	9.210
Libya	80.043	26.686	23.292	15.326	145.347
S. Arabistan	41.625	12.325	20.238	18.995	93.183
Irak	10.467	8.906	7.367	2.373	29.113
Diğer Ülkeler	29.043	1.099	1.123	489	31.754
T O P L A M	974.295	49.390	52.470	37.390	1.113.545

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

"Resmi olarak ilk defa 1961 yılında başlıyan işgücü sevkiyatı, ülkemizden işgücü talep eden ülkelerin ekonomik gelişmelerine paralel olarak 1973 yılına kadar (1967 hariç) artan bir hızla devam etmiş ve 1973 yılında 135.820 rekor gibi bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak bu tarihten sonra ülkemizden işçi talep eden ülkelerin özellikle F. Almanya'nın bünyesinde meydana gelen ekonomik krizler ve buna bağlı olarak gelişen işsizlik sorunu nedeniyle işçi alımı giderek yavaşlamış"(10), 1973 yılından sonra da Ortadoğu ülkelerine doğru yönelmiştir. Özellikle Suudi Arabistan ve Libya'ya işgücü akımı hızla artmıştır(Tablo: 1). 1983 yılı verilerine göre 730 bin kişi halen yurt dışına çıkmak için sıra beklemektedir(11).

II. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Dünyadaki Gelişimi

XVIII. yüzyılın sonunda ve özellikle XIX. yüzyılda Batı Avrupa'da meydana gelen sosyo-ekonomik değişmeler ve ve endüstri devriminin yarattığı buhranlar, işçi ortaklıkları hareketini belirleyen etkenler olmuştur.

---

(10) ŞAHİN, s.56.

(11) "730 Bin Kişi Yurt Dışına Çıkmak İçin Sıra Bekliyor", GÜNAYDIN GAZETESİ (17 Eylül 1983).

Sosyo-ekonomik gelişmeler Batı toplumunda huzursuzluk ve güvensizlik ortamı yaratmış, kapitalizm işgücünü sömürmüştür. Sanayileşme sonrası sayısı hızla artan işgücünün, daha iyi koşullarda çalışma imkânına kavuşmak, sosyo-ekonomik durumunu güçlendirmek için karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içine girmeleri işçi ortaklıklarının oluşumuna neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Federal Almanya hükümeti, elinde bulunan birçok firmayı, Sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı halka ve özel teşebbüse devir çalışmasına girmiş, ilk uygulama Preussag adlı ortaklıkta olmuştur. Bunu Volkswagen ve Lufthansa firmaları izlemiştir.

Bu ortaklıkların halk ortaklığına dönüşmeleri, kamu ortaklıkları iken özelleştirilmeleri ile gerçekleşmiştir. Devletin elinde bulunan hisse senetleri, büyük özel kurumlar ile grupların eline geçmeyecek biçimde halkın, milyonlarca birey eline verilmiştir(12).

Federal Almanya'daki bu uygulamadan Türkiye'deki anlamıyla işçi ortaklığı diye söz etmek mümkün değildir. Çünkü

---

(12) Ünal TEKİNALP, "İşçi Şirketi ve Halk Şirketi Kavramları İle Almanya'daki Volksaktie Akımı", GELECEĞİN ŞİRKET TIPLERİ (18-19 Ekim 1979 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Yönetim, Finansman ve Denetim Sorunları Semineri), İstanbul Ticaret Odası Seminer Dizisi, No: 15, İstanbul, 1975, s.91.

şartlar tamamen değişiktir. Ülkemizdeki işçi ortaklığı hareketi ise "Türk Modeli"(13) olarak nitelendirilen dünyadaki ilk uygulamadır.

B. Türkiye'deki Gelişimi

Ülkemizde, beş yıllık kalkınma plânları ile sanayileşme hamlesine geçilmeden önce, ekonomik yaşamda iki temel sektör yer alıyordu. Bunlardan birisi Kamu sektörü, diğeri ise karma ekonomik sistem gereği var olan ve yakın zamana kadar devletin koruması altında geliştirilmeye çalışılan özel sektördür.

Özel sanayi işletmeleri ithal yasaklarının koruması altında ürün fiyatlarını yükselterek, bankaların topladıkları mevduatı kullanarak ve nihayet 70'li yıllarda tahvil finansmanına dayanarak ve bir ölçüde de yurt dışından finans sağlayarak büyümelerini sürdürmüşlerdir(14).

Türkiye'nin sanayileşmesinde, kamu kesiminin özel kesim ile birlikte büyümesi olgusu sürerken 1960'lı yıllarda

---

(13) A. Hulusi NASUHOĞLU, "İşçi Gönderen Bölgelerde Teşebbüslerin Geliştirilmesi İçin Özel Tasarrufların ve Finansman Kurumlarının Rolü", DESİYAB BÜLTENİ, Yıl: 2, S.6 (Nisan-Mayıs-Haziran 1984), s.6-7.

(14) Halk Girişimleri Örgütlenme ve İşleyiş Modeli, İşletmeler Bakanlığı Yayını, No: 1, Ankara, 1979, s.5.

yepyeni bir sanayi girişimi dikkati çekmeye başlamıştır(15). Bu yurt dışına çalışmaya gitmiş olan işçilerimiz tarafından başlatılan "Halk girişimi" olgusudur.

Önceleri yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının yurtda ailelerinin cari harcamalarına ve taşınmaz mallara kaydığı gözlenmişse de, sonraları tasarrufların ekonomik, sosyal ve ulusal düşüncelerle üretim hizmetine tahsis edilmesi olayına tanık olunmuştur. Bazı müteşebbislerin önderliğinde, yurt dışı tasarruflar yurt içindeki diğer küçük tasarrufları da uyararak, ülke çapında ve özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde yaygın yatırım ve sanayileşme heyecanı ve hareketini başlatmıştır. Söz konusu hareketin çıkış noktası, genellikle tarım kesiminden çıkmış olan göçmen işçilerimizin gittikleri ülkelerde sanayi toplumu işçisi olması nedeniyle, birden bire alıştıklarının çok üstünde gelir elde etmeleri, yaşam düzeylerini pek değiştirmiyerek büyük ölçüde tasarruf sağlamaları, kalkınmanın sanayi yatırımlarının ülke düzeyine yaygınlaşması ile gerçekleşeceğine inanmaları, yurda döndüklerinde istihdam kaygısının bulunmaması ve tasarruflarının gelir getirecek sahalarda değerlendirilmesi amaçlarından kaynaklanmıştır(16).

---

(15) Halk Girişimleri Örgütlenme..., s.5.; GÜVEN, s.50.

(16) Cumhuriyetin 60. Yılında Desiyab, DESİYAB BÜLTENİ, (29 Ekim 1983 Özel Sayısı), s.15.; Halk Girişimleri Örgütlenme ..., s.6.; Yalçın ÖNER, "İşçi Şirketlerinde Sermaye Sorunu", DESİYAB 1. SEMPOZYUMU, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, Ankara, 1980, s.52.

Bu hareketin sonucunda da 1960'lı yılların ortalarında isimleri çok ortaklı şirketler, halk şirketleri, hemşehri şirketleri, işçi şirketleri, işçi yatırım ortaklıkları gibi bir tanım birliği olmaması nedeniyle değişik isimlerle anılan ve ülkemiz ekonomisine has bir şirketleşme olayı başlamıştır.

İşçi şirketlerinin ilki, 1966 yılında Türk işçileri tarafından Köln'de kurulan TÜRKSAN'dır. Bu girişim büyük yankılar uyandırmış ve hükümetin önceleri gösterdiği ilgi, yurt dışındaki işçilerimize şirket kurma konusunda cesaret vermiştir. Fikir, herşeyden önce istikbal kaygısı içindeki işçiler tarafından benimsenmiş ve Türksan girişimini diğerleri izlemiştir(17). Bu tip şirketlerin sayısı 1970'li yılların başında hızla artmıştır.

İşçi şirketlerinin kuruluşundan başlamak üzere, bunların gelişme aşamasından itibaren sağlam bir zemine oturabilmesini temin etmek amacıyla, Federal Almanya ve Türk Hükümetleri arasında 7 Aralık 1972 yılında bir anlaşma yapılmıştır. Yapılmış olan bu anlaşmanın temel gerekçesi, Federal Almanya'da Türk işçileri tarafından kurulmuş olan ve kurulacak olan şirketlerin kendilerine gerekli desteğin

---

(17) Geniş Bilgi için bkz.: Örsan ÖYMEN, "Yurt Dışında Çalışan İşçilerimizin Şirket Kurma Tesebbüsleri", MİLLİYET GAZETESİ, (10 Temmuz 1976).

sağlanması ve bu suretle bu işçilerin ülkelerine döndükleri zaman sağlam bir ekonomik temele oturtulmuş bir şirket içinde kendilerine daha uzun süreli bir istihdam sağlanabilmesini gerçekleştirme amacını gütmekte idi(18).

İşçi şirketlerinin etkinliğinin giderek artması sonucu, mevcut özel finansman kurumlarına ek olarak devlet desteğinin de sağlanması amacıyla, 17.4.1975 tarih ve 1877 sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılan 11.11.1975 tarih ve 13 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile DESİYAB, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. kurulmuştur. 1976 yılının ilk yarısında kuruluş işlemlerini tamamlayarak fiilen faaliyete geçen DESİYAB, 4.11.1983 tarih ve 165 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenmiş ve kaynakları önemli ölçüde genişletilmiştir(19).

III. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN TANIMI

İşçi şirketleri, ilkinin kurulduğu 1966 yılından bugüne kadar birçok araştırma grubu ve uzmanlarca tanımlanmış, bazen de benzer özellikleri nedeniyle "Halka Açık Anonim

---

(18) "Federal Almanya'da Türk Tasarrufları ve Yatırımları", MİLLİYET GAZETESİ (22 Haziran 1975).

(19) R.G., T. 14.11.1983, No.18221, s.7.

Ortaklık"la eş anlamlı(20); "Çok Ortaklı" şirket ile "Halk Şirketi" arasında da özellik-genellik(21) ilişkisi olduğu kabul edilmiştir.

Kanımca, işçi şirketleri konusunda bir tanım birliğine varılmamış olmasının nedeni, Türkiye'nin ekonomik hayatında olduğu gibi, bütün otoritelerin birleştikleri "Dünyada ilk model" oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu hareketin kendine özgü ve dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle tanım konusunda zaman içinde farklılıklar doğmuş ve tümü kamu tarafından yapılmış olmasına rağmen amacı aynı, ancak kapsamı farklı olan 13 tanım belirlemiştir.

Özellik-genellik ilişkisi nedeniyle, işçi şirketlerinin de içinde yer aldığı çok ortaklı şirketler; "en az 100 ortağı bulunan, Kamu Kurumlarının (Kamu Kurumunun şirkette % 49'dan fazla hissesi olmamak kaydıyla), yurt içi ve yurtdışı finansman kurumlarının, kooperatifler ve üst kuruluşları ile Genel Teşvik Tablosunda tarifli verilen

---

(20) Geniş bilgi için bkz.: Ali Kemal YABANOĞLU, "Halk ve İşçi Şirketlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, No: 4, Ankara, 1981, s.136.

(21) Geniş bilgi için bkz.: Hikmet Sami TÜRK, "Halk Şirketi ve İşçi Şirketi Kavramları", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, s.32.; "Federal Almanya'da Türk Tasarrufları ve Yatırımları", MİLLİYET GAZETESİ (22 Haziran 1975).

şirketlerin dışında, hiçbir ortak ve/veya sermaye grubunun % 10'dan fazla hisseye sahip olmadığı, pay senedi bedelini dövizle ödeyenler dışında hiçbir ortağa gerek yönetimde gerekse kâr dağıtımında imtiyaz tanımayan şirketler"(22) şeklinde tanımlanır. Bu tanım T.C. Merkez Bankası'nın Desiyab'a çok ortaklı şirketler için verilecek yarım kalmış yatırım ve işletme kredisi için 1983 yılında kabul ettiği tanımıdır.

Çok ortaklı şirketler içinde addolunan Halka Açık Anonim Şirketlerin tanımı Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1980 yılı programına göre şöyledir: "Halka açık anonim şirket ve kooperatif şirket, ortak sayısı en az 200 ve azami hisse oranı bir ortak ve/veya sermaye grubu için şirket sermayesinin en çok % 10 olan ve imtiyazlı hisse senedi bulunmayan" şirkettir(23). 1981, 1982, 1983 programlarında, 1980 programındaki tanım değişmemiştir(24).

---

(22) Çok Ortaklı Şirketler Envanter Çalışması, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, Ankara, 1983, s.26.

(23) Çok Ortaklı Şirketler ..., s.25.

(24) Daha sonra yayınlanan, Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili Tebliğde konu ile ilgili bazı açıklamalar getirilmektedir. 1980 programında geçen sermaye grubu ile; ekonomik faaliyetleri ayrılmamış ana baba, evlat, karı ve koca gibi aile fertleri ile ticari şirket (adi ortaklık dahil) teşvik suretiyle zırai, ticari ve sınai faaliyetlerini sürdürenlerin, şahısları ve ortak oldukları şirketler kastedilir. İmtiyazlı hisse senedi olmamasından maksat, ortaklardan hiçbirinin idarede, reyde, kâr dağıtımında vs. imtiyazlı olmamalarıdır.

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre, "ortak sayısı 100'den fazla olan anonim ortaklıkların hisse senetleri halka arz olunmuş" (S.P.K. Mad.11) sayılacağından, Halka açık şirket tanımında en az 100 ortak alt sınırını kabul etmek gerekecektir.

A. İşletmeler Bakanlığı'nın Tanımı

İşçi şirketlerine ilişkin ilk tanımlama girişi, İşletmeler Bakanlığı'nın 1979 yılında yaptığı araştırmada, "araştırmanın bir mantık dizisi içinde, anlaşılmasını kolaylaştırmak"(25) zorunluluğunun sonucu olmuştur. Bundan sonraki birçok araştırma ve çalışmalarda bu tanım esas alınmıştır. Söz konusu çalışmada işçi şirketleri tanımı şöyledir:

İşçi şirketleri, 1978 ve 1979 yılı programlarında(26) tanımı yapılan çok ortaklı şirketlerden ortaklarının % 50'den fazlası yurt dışındaki işçilerden oluşan şirketlerdir.

---

(25) Halk Girişimleri Anket Sonuçları, İşletmeler Bakanlığı Yayını, No: 3, Ankara, 1979, s.14.

(26) 1978 yılı programına göre "yüzde yüz halkın iştiraki ile kurulan, ortak sayısı en az 100 ve azami hisse oranı bir ortak ve/veya sermaye grubu için şirket sermayesinin en çok % 10'u olan, hisse senetlerinin tamamı nama yazılı olup, imtiyazlı hisse senedi bulunmayan veya ortak sayısı en az 250 ve azami hisse oranı bir

Ortaklarının % 50'den fazlası yurt içinde bulunan şirketler "Halk Şirketi", en az 100 ortaklı olan ve fakat işçi şirketi ile Halk Şirketi tanımına uyum göstermeyen şirketler de "Halka Açık Anonim Şirket" olarak tanımlanmıştır.

B. Türkiye ve F. Almanya Hükümetleri Arası Çalışma Grubunun Tanımı

Türkiye ve F. Almanya Hükümetleri Arası Ortak Çalışma Grubu'nun 1.12.1979 tarihli "Almanya'da Çalışan Türk İşçilerinin Türk Ekonomisine Mesleki Yönden İntibaklarını Teşvik" sözleşmesi uyarınca, çeşitli yardımlardan yararlanacak işçi işçi şirketlerinin tanımı düzenlenmiş ve 14-15 Kasım 1979'da aşağıdaki tanım kabul edilmiştir(27).

---

ortak ve/veya sermaye grubu için şirket sermayesinin en çok % 5 olan ve hisse senetleri hamiline yazılı olan ve imtiyazlı hisse senedi bulunmayan"; 1979 yılı programına göre, "en az 300 gerçek kişi ortağı bulunan, sermaye payının her bir kurucu ortak için şirket sermayesinin % 5, diğerleri için % 2'sini aşmayan, kurucu ortak sermaye paylarının şirket sermayesinin % 20'sini geçmeyen ve şirket sermayesini temsil eden hisse senetlerinin en az % 80'i nama yazılı olan ve intifa ve imtiyazlı hisse senedi bulunmayan" şirketler halk girişi mi olarak kabul edilmiştir.

(27) Çok Ortaklı Şirketler ..., s.26.

1. Yurt dışında çalışan veya Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olan işçilerin sermayedeki payı;

- a. Kuruluş aşamasında en az % 51 olacaktır,
- b. Yatırım aşamasında ve/veya sermaye tezyidinde en az % 30 olacaktır,
- c. Türk-Alman Çalışma Grubu'nun gerekli gördüğü hallerde % 30'un altında olabilir, % 20'nin altına inemez,

2. Pay Sınırı;

- a. Hiç bir gerçek kişinin payı % 20'den fazla olamaz,
- b. Hiç bir tüzel kişinin payı % 40'dan fazla olamaz.

31.8.1982-1.9.1982 tarihlerinde yine Ankara'da yapılan 9. çalışma grubu toplantısında değişiklik yapılmış ve;

- İşçi şirketlerine DESİYAB'ın katılması halinde DESİYAB paylarınının % 50'nin işçi payı olarak sayılacağı ve bu payları üç yıl içinde işçilere satacağı kabul edilmiştir.
- Tüzel kişilerin işçi şirketlerine en fazla % 40 oranında katılması ilkesi DESİYAB için geçerli değildir. Ancak işçilerin sermayede toplam payı % 10'un altına asla düşmemelidir.

Türk-Alman Çalışma Grubunun 27-31 Ağustos 1984'te Frankfurt/M.'de ve 10-14 Eylül 1984 tarihinde Ankara'daki 10. dönem toplantısında işçi şirketlerinin tanımı konusunda yukarıdaki tanımda görüş birliğine varılmıştır(28).

C. DESİYAB'ın İşçi Şirketi Tanımı

11.11.1975 gün ve 13 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname; ödenmiş sermayesinin % 5'inden fazlasına hiçbir ortağın sahip olmadığı en az 250 ortaklı kuruluşların banka kredi ve hizmetlerinden tercihen faydalandırılması sağlanır denilmek suretiyle, banka faaliyetlerinden yararlanacak işçi şirketleri tanımlanmıştır.

DESIYAB'ı yeniden düzenleyen 4.11.1983 tarih ve 163 sayılı KHK'de işçi şirketlerinin tanımı açıkça yapılmamış olup, ".... Banka iş programlarında tarifi verilen işçi şirketleri...." denilmekle yetinilmiştir(Md. 3). Kararnamede geçen banka deyimi ile DESİYAB kastedildiğinden (Md. 2/3), işçi şirketlerinin tanımını DESİYAB'ın iş programında aramak gerekmektedir.

1985 yılı DESİYAB iş programına göre, bir şirketin "İşçi Şirketi" sayılabilmesi için şu özellikler göstermesi gerekmektedir(29):

---

(28) Türk-Alman Çalışma Grubu 10. Dönem Raporu.

(29) Desiyab 1985 Yılı İş Programı, s.17-18.

a. Halka açık anonim şirket olması,

b. Sermayenin en az % 25'i kadarının yurda getirilmesi zorunlu olmayan dövizlerle karşılanması (Ancak döviz olarak yurda getirilecek sermaye 500.000 DM veya muadili konvertibl dövizden az olamaz.)

c. Teşvik belgesinin bulunması,

d. Hisselerinin en az % 51'inin nama yazılı olması,

e. Desiyab dışındaki kamu kuruluşlarının (Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Fonu hariç) hisseleri toplamının % 49'u aşmaması,

f. Bir gerçek kişinin % 20'den, tüzel kişi veya sermaye grubunun(30) % 49'dan fazla hisseye sahip olmaması (Ancak DESİYAB ve diğer Yatırım ve Kalkınma Bankaları, Kamu Kurumları, Vakıf ve Fon idareleri bu sınırlamanın dışındadır!)

---

(30) 1985 yılı Desiyab iş programındaki "işçi şirketi" tanımında yer alan "Sermaye grubu" sözkonusu iş programında tanımlanmış olup şöyledir: "Bir gerçek kişi ile eşi ve reşit olmayan çocukları ve bunların sınırsız sorumlu olarak katıldıkları ortaklıkları ile sermayesinin en az % 10'una iştirak ettikleri ortaklıklar ve bir tüzel kişi ile sermayesinin en az % 10'una iştirak ettiği ortaklıklar sermaye grubu sayılır."

g. Kamu ve finansman kurumları ile fon idareleri dışında hiçbir ortağa imtiyaz tanınmaması (Kamu ve finansman kurumları ile fon idarelerine yalnız yönetim ve denetimde imtiyaz tanınabilir.)

h. Yabancı sermaye yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde ve izin verdiği oranda şirkete ortak olabilir.

Uygulamada, 1985 yılı DESİYAB iş Programındaki "İşçi Şirketi" tanımına tam uyum sağlayan şirket olmadığı belirtilmekle birlikte, bu şirketlerin finansman darboğazlarını aşmak için başvurdukları kaynakların onları "Çok Ortaklı Şirket" yapısına doğru kaydırıldığı vurgulanmaktadır.

İ k i n c i B ö l ü m

İ Ş Ç İ Ş İ R K E T L E R İ N İ N F İ N A N S M A N Y A P I S I

I. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMANI

A. İşçi Şirketlerinin Piyasa Değeri ve Finansman

Finansman sorunu, gelişmekte olan bir ülkede, sanayinin diğer sorunları içinde en önemlisi, en ağırı ve kuşkusuz en devamlısıdır. Kalkınmanın kendine özgü yapısından kaynaklanan bu sorun, ekonomideki tüm sektörleri, bir hiyerarşik yapı içinde, küçükten büyüğe doğru tüm işletmelerin piyasa değerini azaltacaktır. Küçük işletmeler, dev teşebbüslere göre nispi olarak daha fazla bir değer kaybına uğrayacaklardır.

Uzun yıllar Türkiye'nin ekonomik yaşamında büyük deneyimler geçiren kamu sektörü ile, devletin himayesi ve desteği altında geliştirilmeye çalışılan özel sektörün ağır finansman güçlükleri altında ezildiği dikkate alınır-
sa; dünyada "Türk Modeli" olarak bilinen işçi şirketleri-
nin kendine özgü ve destekten yoksun girişimlerinin finans-
man güçlükleri altında ezilmesini kınamamak gerekir. İşçi
şirketlerinin finansman yapısındaki bozuklukların ve dola-
yısıyla piyasa değerinin düşük olmasının nedeni, salt mikro
düzeyde işletme (finansman, pazarlama, yönetim vb.) bozuk-
luklarında aramamak gerekmektedir. İşçi şirketlerinin ba-
şarısızlık nedenlerinden biri de makro ekonomik yapıdaki
dalgalanmalar olmuştur.

İşçi şirketlerinin % 80'i 1972-1976 yılları arasında kurulmuştur(31). Gerçekten o yıllarda getirilen önlemler etkili olmuş ve 200'e yakın şirket kurma girişimi olmasına rağmen, daha sonra döviz kurlarındaki sürekli değişiklikler ve yapılan girişimlerin beklenen sonuçları vermemesi bu heyecanı yavaşlatmış, yeni işçi şirketlerinin kuruluşu ise azalmıştır(32). 1980'den sonra ise hiç işçi şirketi kurulmadığı ilgililerce belirtilmektedir.

---

(31) Cengiz PINAR, "Halk Şirketlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, s.151.

(32) 1975 yılına kadar kuruluşunu yapmış, Türkiye'de Ticaret Gazetesinde sicilini ilân etmiş olan 27 şirket tespit

1980'den sonra da 24 Ocak kararları ile getirilen yüksek faiz politikası ve serbest kur düzenlemesinden en çok etkilenen işçi şirketleri olmuştur. Birçok işçi şirketi, borçlarının süresi dolmasına rağmen ödeme yapamadığından icra yoluyla satışa çıkarılmış(33) ve bunlara yatırım yapan yurt dışı işçilerin beklentileri hayal olmuştur.

Bir işletmenin "finansmanının odak noktasını" işletmenin piyasa değerini etkileyen kararlar ve faaliyetler oluşturmaktadır(34), İşçi Şirketleri ilk kuruluş aşamasında faaliyet konusu seçiminde, sermayenin oluşumu, tezyidi ve toplanmasında; işletme aşamasında finansal yönetim ve işletme yönetimindeki yetersizlikler ve alınan kararlar da, bu şirketlerin piyasa değerini alabildiğince düşürmüştür. Çünkü işçi şirketleri, yatırım dönemlerinde Türkiye Sınai Kalkınma Bankasından uygun vadeli ve kur garantili kredi almışlar ve 1978 yılında kur garantisinin kaldırılmasıyla,

---

edilmiştir. İşletmeler Bakanlığının 1979 yılında yaptığı anket çalışmasında 54 şirket, 1982 yılında Desiyab tarafından yapılan çok ortaklı şirketler envanter çalışmasında 322 Ç.O.Ş.'ten 204'ü işçi şirketi tanımına uyum sağlamıştır.

(33) "İki İşçi Şirketi Daha Battı", "1,5 Milyarlık Kuruluş, 69 Milyona Satıldı", HÜRRIYET GAZETESİ, (21 Şubat 1983),; "Kötü Yönetim Bir İşçi Şirketini Daha Batırdı", HÜRRIYET GAZETESİ, (17 Şubat 1983).

(34) Öztin AKGÜÇ, Finansal Yönetim, B.3, İstanbul 1982, s.3.

henüz kâra bile geçmeden yüksek borç ve faiz yükü ile karşılaşmışlardır. Böylece, katlanılan yatırım riski ile elde edilen kâr arasında bir denge sağlanamadığı gibi, risk artarken zarar sürekli artmıştır. Bu nedenle de bu şirketlere gönül veren yurt dışı işçi kesimi bunlara yatırım yapmaktan vazgeçerek, kendi haline terk etmişlerdir.

B. İşçi Şirketlerinde Sermaye Oluşumu

Bir ülkenin finansman fonları iç ekonomide oluşan tasarruflar ve dış ekonomik ilişkiler sonucu ortaya çıkan kaynaklardır. İç ekonomideki kaynaklar, üretim ile tüketim arasındaki müspet farktan oluşur. Bu fark, ailelerin, işletmelerin veya devlet tarafından yapılan tasarrufları içerir. Tasarrufların artması ise, üretime ve/veya tüketime bağlıdır.

Dış ekonomik ilişkilerden doğan kaynaklar ise, dış tasarruflar (uluslararası bağışlar, krediler, özel sermaye yatırımları vb.) ile dış ticaret yoluyla sağlanan fonlar şeklinde kendini gösterir.

Ülkemizin ekonomik yaşamında, 1960'lı yıllardan sonra büyük önem kazanan yurt dışı işçi tasarrufları üretime kanalize edilebilecek potansiyele sahipti. 1961 yılından sonra hızla artış kaydeden yurtdışı işçi dövizleri 1974 yılında 1.426 milyon Amerikan doları ile en yüksek düzeyine ulaştıktan sonra azalmaya başlamış, 1979 yılından sonra artış göstermekle birlikte 1981 yılından sonra tekrar azalma kaydederek oldukça düşük bir seyir göstermiştir (Tablo: 2).

TABLO: 2

YURT DIŞINDAN GÖNDERİLEN İŐŐİ DÖVİZLERİ

YILLAR	GELEN DÖVİZ MİKTARI (MİLYON Ő)
1961-1965	77
1966	115
1967	93
1968	103
1969	140
1970	273
1971	471
1972	740
1973	1.183
1974	1.426
1975	1.199
1976	982
1977	981
1978	983
1979	1.071
1980	2.071
1981	3.416
1982	1.995
1983	1.554
1984	1.430*

* 1984 Yılı Ocak-Ekim dönemine ait döviz gelirleridir.

Kaynak: Yurt Dışındaki İŐŐİ Tasarruflarını Değerlendirme Semineri, DESİYAB 2. Sempozyumu, DESİYAB 1983 ve 1984 Yılı Raporlarından DerlenmiŐtir.

Yurt dışındaki işçilerimiz, oluşan bu tasarruflarının bir kısmını, daha fazla "refah dürtüsü"(35) ile üretim artışı sağlayacak yatırımlara yöneltmişler ve işçi şirketleri hareketini başlatmışlardır.

Ancak, girişim için gerekli bilgiden ve devlet desteğinden yoksun olmaları ile kendine özgü sosyal statüleri bu şirketleri kuruluş ve işletme dönemlerinde finansal sorunlar içine itmiştir.

İşçi şirketlerinin kuruluş sermayesinin okul yada cami yaptırma derneği havasında sağlanmaya çalışması, birinci sorunu yaratmıştır. Sermaye yavaş toplanabilmiş ve daima yapılan işe göre yetersiz kalmıştır. Sermaye yetersizliğini karşılamak için de devlete başvurulmuştur.

Kuruluştaki amatör hava proje hazırlanıp, yatırıma geçildikten sonra da devam etmiş ve sermaye sorunu yönetim yetersizliği ile birleşince yatırım dönemi olabildiğince uzamıştır(36). Kayıtlı-ödenmiş sermaye ve yatırım ilişkisine (1979 yılı) bakıldığında durumun pek içaçıcı olmadığı ve kur farkları nedeniyle de öz kaynak yatırım dengesinin bozulduğu tespit edilmiştir(Tablo 3).

---

(35) Desiyab 2. Sempozyumu, s.110.

(36) "İşçi Şirketleri Umutlar, Sorunlar, Beklentiler",
DÜNYA GAZETESİ (26 Kasım 1982).

TABLO: 3

KAYITLI SERMAYE, ÖDENMİŞ SERMAYE,
YATIRIM TUTARI İLİŞKİSİ

	Kayıtlı Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Öden. S. Kayıt.S.	Toplam Yatırım	Özkaynak Yatırım
İŞÇİ ŞİRKETLERİ	1.475.077	1.082.158	% 73,36	4.773.600	% 30,9
HALK ŞİRKETLERİ	2.206.280	1.311.752	% 59,5	10.461.400	% 21
HALK AÇIK ŞİRKETLER	8.234.000	6.314.507	% 76,7	29.631.600	% 27,7
TOPLAM	11.915.357	8.708.417	% 73,09	44.866.600	% 79,6

Kaynak: Halk Girişimleri Anket Sonuçları Tablo 37-42.

İşçi şirketlerinde yatırımların % 30,9'unun öz varlıkla finanse edildiği, halk ve halka açık A.Ş.'lere göre daha yüksek olmasına rağmen bu oranın düşük olduğu görülmektedir. Öz varlıkla finanse edilemeyen yatırımlar, gereksinim duyulan fonların işletme dışından teminini zorunlu kılmakta ve bu da uzun formaliteler ve karşılaşılan problemler nedeniyle gecikmeli olarak sağlanmakta ve yatırım dönemi uzun yıllar sonra tamamlanabilmektedir.

"DPT'nin araştırmasında dört yılda tamamlamayı başarılı saymak mümkün olmakla beraber, yatırım aşamasındaki şirketler üzerinde yapılan bir çalışmada şirketlerin % 35'inin dört yılın üstünde bir tamamlanma zamanına sahip olması, üzerinde önemle durulacak bir konudur."(37). Özellikle ithalata bağlı yatırımlarda devalüasyon ve kur garantisinin olmaması nedeniyle öz kaynak/yabancı kaynak dengesi her geçen gün şirket aleyhine bozulmuş ve bozulmaya devam etmektedir. Artan yatırım maliyetini karşılamak ve bu dengeyi kurmak için sermaye artırımına gidilse de bu açığın kapatılması mümkün olmamaktadır.

Bugüne kadar kâr payı almamış olan ortakların, kur farkları nedeniyle her geçen gün hızla borcu artan işçi şirketlerine güveni kalmadığı ve sermaye artırımında rüçhan haklarını kullanmadığı görülmektedir. Bu durumda, işçi şirketlerinde yapı değişikliği ortaya çıkmakta ve bazı kuruluşlar şirketi ele geçirme girişiminde bulunmaktadırlar.

işçi şirketleri, yatırım aşamasını tamamlayıp işletmeye alındıktan sonra da kısa sürede "işletme sermayesi" yetersizliği içinde kıvranmaya başlamaktadırlar.

---

(37) Cengiz PINAR, s.154.

C. İşçi Şirketlerinin Finansman Yapısı

DESİYAB'ın 15 Eylül 1982 tarihinde başlattığı envanter çalışması sonuçlarına göre, "değerlendirmeye alınan 322 şirketin toplam ortak sayısı 345.062" olup, bunun 154.820'si yurt dışı ortaklardan, 190.242'si de yurt içi ortaklardan oluşmaktadır. Tescil edilmiş sermaye 29 milyar, ödenmiş sermaye 24 milyar TL.'dir(38).

"Envanter çalışmasında asgari 100 ortaklı şirketler ile ortak sayısı 100'e yaklaşan ve çok ortaklı şirket görünümü arzeden şirketler dikkate alınmıştır."(39)

Sermayelerinin büyük bir bölümü (%50 ve daha fazla) bir gerçek kişi veya özel kuruluş ve özel bankaya ait olan şirketler değerlendirmeye alınmamış; ancak, şirket sermayesinde kalkınma ve yatırım bankaları ile kamu kuruluş ve bankalarının % 10'dan fazla paya sahip olması çok ortaklı şirket tanımını bozmadığı kabul edilmiştir(40).

---

(38) Çok Ortaklı Şirketler ...., s.8.

(39) A. Hulusi NASUHOĞLU, "Çok Ortaklı Şirketler Envanteri Özet Sonuçları", DESİYAB BÜLTENİ, S.2, (Nisan-Mayıs-Haziran 1983), s.4.

(40) DPT müsteşarlığının 13 Aralık 1982 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile İlgili Tebliği'nin G fıkrasının 137. maddesine göre; "Halka açık Anonim Şirket ve kooperatif şirket, ortak sayısı en az 200 ve azami hisse oranı bir ortak

Değerlendirmeye alınan 322 şirketten, 1981 yılı bilançosunu gönderen 262 şirketin toplam aktifleri 103 milyar TL.'dir. Kayıtlı sermayeleri 21.6 milyar TL. olan bu şirketlerin toplam 18,2 milyar TL.'sı ödenmiş sermayesini oluşturur. Buna göre toplam aktiflerin % 17,5'i ödenmiş sermaye ile finanse edilmiş olup, çok düşük bir seviyede bulunmaktadır. Bu 262 şirketin 95'inin bilançosu kârlı olup, kârlar toplamı 6,8 milyar TL. olurken; bilançosu zararlı olan 167 şirketin bilanço zararı 2,9 milyar TL.'yi bulmaktadır. Finansman ihtiyacı olduğunu beyan eden şirket sayısı 242 olup, ihtiyaç tutarı 93,8 milyar TL.'dir. Bu tutarın 39,9 milyar TL.'sı sabit yatırımlar, 27,5 milyar TL.'sı işletme sermayesi, 26,4 milyar TL.'sı ise muaccel borçların ödenmesi için talep edilmektedir. Talep edilen finansman ihtiyacınının % 28'i borç ödemesi için olup, bunların büyük bölümü döviz kredisi kullanmış şirketlerin kur farklarından ileri gelmektedir(41).

---

ve/veya sermaye grubu için şirket sermayesinin en çok % 10'u olan ve imtiyazlı hisse senedi bulunmayan şirkettir." Bu tanıma uyan şirket sayısı 160 olarak tespit edilmiş olup, % 10'dan fazla paya sahip olmama sınırı kabul edildiğinde ise 84 şirket bu tanıma uyum sağlamıştır.

(41) Çok Ortaklı Şirketler ..., s.12, 13, 14, 48-55, 80-87.

"Türkiye'nin süratli ve yurt sathına yaygın sanayileşmesine ve sanayide mülkiyetin geniş halk kitlelerine yayılmasına katkıda bulunmak ve bu amaçla halkımızın ve yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın tasarruflarını;

a. Ekonomik bir güç halinde birleştirilerek kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde değerlendirmek,

b. Kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun teşebbüslere, özellikle sınai yatırımlara yöneltmek,

c. Sermaye piyasasının gelişmesine yardımcı olmak amacıyla kurulan DESİYAB, kalkınma plan ve programlarında tarif edilen halka açık şirketler, Banka iş programlarında tarifi verilen işçi şirketleri ile ulusal ve uluslararası kuruluşlarla mutabık kalınan tariflere uygun çok ortaklı şirketler tarafından girişilen yatırım teşebbüslerinin"(42) sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, yarım kalmış yatırımların ülke ekonomisine kazandırılması yolunda mali destek sağlamaktadır.

Kuruluş yasasıyla "yurt içinde ve özellikle yurt dışında çalışanların tasarruflarını ekonomik bir güç halinde birleştirmek" görevini üstlenen DESİYAB; projesi ekonomik, mali ve teknik yönlerden olumlu bulunan çok ortaklı şirket

---

(42) R.G., T. 14.11.1983, No. 18221, s.6.

ve işçi şirketlerine ortak olmuş ve aynı zamanda kredi desteği de sağlamıştır. Bir kısım şirketlere ise sadece yatırım ve/veya işletme kredisi vermiş veya sadece sermayesine iştirak etmiştir.

DESİYAB'ın 31.12.1984 itibariyle finansman ilişkisi içinde olduğu 119 şirketten 11'ine sadece iştirak, 42'sine iştirak ve kredi, 56'sına sadece kredi şeklinde destek sağlamıştır(43). DESİYAB'ın finansman ilişkisi içinde bulunduğu çok ortaklı şirketlerin (halka açık şirketler ve işçi şirketleri) dökümü Tablo: 4'te verilmiştir.

TABLO: 4

DESİYAB'IN FİNANSMAN İLİŞKİSİ İÇİNDE BULUNDUĞU
ŞİRKET SAYISI

	31.12.1983	Yüzde Dağılım	31.12.1984	Yüzde Dağılım
Sadece iştirak	14	12,1	11	9,2
İştirak + Kredi	40	34,5	42	35,3
Sadece Kredi	62	53,4	66	55,5
T O P L A M	116	100,0	119	100,0

Kaynak: DESİYAB 1984 Yıllık Rapor, Tablo, 15.

(43) Desiyab, 1984 Yıllık Raporu, Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, Ankara, s.14.

D. DESİYAB'ın İştirak İlişkisi İçinde Olduğu Çok Ortaklı İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısı

Uygulamada, işçi şirketlerinin finansman darboğazlarını aşmak için başvurduğu kaynaklar, zaman süreci içinde bunların işçi şirketi olma niteliğini bozarak çok ortaklı şirketlere kaydirmiş olup, DESİYAB'ın 1985 yılı Banka İş Programındaki "İşçi Şirketi" tanımına da tam uyum sağlayan şirket bulunmamaktadır. Bu nedenle burada, DESİYAB'ın ilişki içinde olduğu çok ortaklı "işçi şirketlerinin" finansman yapısı incelenecektir.

DESİYAB'ın finansman desteği sağladığı şirketlerden, iştirak ilişkisi içinde bulunduğu 44 şirketin 1983 ve 1984 yılı bilançoları Ek-1'de verilmiştir. Bu 44 çok ortaklı ve işçi şirketine ilişkin veriler, şirketlerin öz sermayelerini, öz sermayelerinin yapılarını, aktif toplamalarını, sabit değerler ve dönen değerlere ilişkin bilgileri içermektedir. Geniş kapsamlı bir analiz için elde edilen veriler sınırlı kalmakla beraber, yine de 44 şirketin finans yapısı hakkında bazı gözlemler yapmaya olanak vermektedir.

1. 44 Çok Ortaklı İşçi Şirketinin Öz Sermayesi

Elde edilen verilere göre 1983 sonu itibariyle 44 şirketin öz sermaye tutarı 68.490 milyon TL., yeniden değerlemeden oluşan değer artış fonundan arındırılmış olarak da 30.270 milyar TL.'dir. 1984 sonu itibariyle ise özsermaye

tutarı 115.286 milyon TL. olup, yeniden değerlendirme hariç 79.898 milyon TL.'dir (Tablo: 5).

TABLO: 5

44 İŞÇİ ŞİRKETİNİN ÖZ SERMAYESİ

	Tutar (Bin TL.) 1983	%	Tutar (Bin TL.) 1984	%
Ödenmiş Sermaye	19.246.905	28,0	65.353.752	56,7
Yedek Akçeler	592.408	0,8	713.094	0,6
Dağıtılmamış Kâr	5.230.564	7,6	6.666.520	6,0
Yeniden Değerleme Fonu	38.220.717	56,0	35.387.844	30,7
Kârdan Ayrılmış Karşılıklar	5.199.644	7,6	7.165.096	6,0
T O P L A M	68.490.238	100,0	115.286.306	100,0
Birikmiş Zarar			(7.096.658)	
K A L A N			108.189.658	

1983 yılında öz sermayenin % 28'i ödenmiş sermayeden oluşurken, 1984 yılında % 56,7'si ödenmiş sermayeden oluşmaktadır. 1983 yılında öz sermayede, değer artış fonu mutlak olarak 32.220 milyon TL. ile % 56'lık bir pay alırken, 1984 yılında 35.387 milyon TL. ile % 30,7'lik bir pay almak-

tadır. Her iki yılda öz sermaye içinde oto-finansman (yedek akçeler + dağıtılmamış kârlar + karşılıklar) yolu ile sağlanmış kaynaklar görelî olarak birbirine yakın olup, önemli bir artış göstermemiştir.

Birikmiş zararlar dikkate alınmadığında, 1984 yılında öz sermayedeki % 68'lik artışın ödenmiş sermayedeki artıştan kaynaklandığı dikkati çekmektedir.

2. Finansal Yapı

44 çok ortaklı işçi şirketinin 1983 ve 1984 yılı sonu itibariyle, finansal yapısı, aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO: 6

FİNANSAL YAPI

	(Milyon TL) 1983	%	(Milyon TL) 1984	%
Öz Sermaye (Değer Artış Fonu Dahil)	68.490.238	32,1	115.286.306	37,5
Dönem Kârı	(1.033.906)	0,4	12.934.561	4,2
İşletme Dışı Kaynaklar (Kısa ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar)				
	145.390.216	68,3	178.554.810	58,3
T O P L A M	212.846.548	100,0	306.775.677	100,0

Not: Dönemkârı, bilanço kârından bilanço zararı indirilerek bulunmuştur.

44 şirketin 1983 sonu itibariyle kaynakların % 32,1 değer artış fonu dahil öz sermaye, % 68,3 işletme dışı kaynaklardan oluşmaktadır.

1984 yılında ise kaynakların % 37,5'sini öz sermaye, % 4,2'sini dönem kârı, % 58,3'nü işletme dışı kaynaklar oluşturmaktadır.

1983 yılında dönem zararı sözkonusu iken, 1984 yılında % 4,2'lik dönem kârı olmuştur. İşletme dışı kaynaklarda, mutlak olarak artış sözkonusu ise de yüzde payı olarak, 1984 yılında 1983 yılına göre nispi bir azalış sözkonusudur.

Bunun nedeni de, 1984 yılında öz sermayede % 68'lik artış yapılarak işletme içi finansmana ağırlık verilmiş ve işletme dışı kaynaklar gerilemiştir. Öz sermayenin finansmandaki payınının 1984 yılında 1983 yılına göre arttığı gözlenmektedir. Ancak yine de her iki yılda yabancı kaynakların payı, öz sermayenin kaynaklar içindeki payından daha fazla olup, yabancı kaynaklarla finansmana ağırlık verilmiştir.

3. Varlık Yapısı

44 şirketin varlık yapısı tablo: 7'de verilmiştir. 1983 yılında 212.845 milyon TL. olan toplam aktifler % 40'lık bir artış göstererek 1984 yılında 299.679 milyon TL.'ya ulaşmıştır.

1983 yılında 44 şirketin aktiflerini, % 40,4 döner varlıklar, % 58,6 sabit varlıklar, % 1 diğer varlıklar oluşturmaktadır. 1984 yılında da % 45,4 döner varlıkların % 53,8'i sabit varlıkların, % 0,8'i diğer varlıkların aktif toplamı içinde payı vardır.

TABLO: 7

VARLIK YAPISI

	(Milyon TL)		(Milyon TL)	
	1983	%	1984	%
Döner Varlıklar	86.014.118	40,4	135.923.263	45,4
Sabit Varlıklar	124.706.965	58,6	161.284.567	53,8
Diğer Varlıklar	2.125.465	1,0	2.471.189	0,8
T O P L A M	212.846.548	100,0	299,679.019	100,0

Not: Sabit değerler, birikmiş amortisman payı bilinmediğinden brüt miktarı göstermektedir.

Her iki yılda, sabit varlıklara yapılan yatırımların döner varlıklara nazaran daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Sabit varlıklarda 1984 yılında 1983 yılına göre mutlak olarak bir artış sözkonusu ise de, aktif toplamı içinde yüzde payı olarak bir gerileme görülmektedir.

1984 yılında döner varlıklar % 58'lik bir artış kaydederek 135.923 milyon TL.'ya çıkmıştır. Böylece sabit varlıklardaki nispi azalışa karşın, döner değerler artmaya devam etmiştir.

4. 44 Şirkete İlişkin Finansal Oranlar

a. Öz Sermaye/Toplam Aktif Oranı

44 şirketin öz sermaye/toplam aktif oranı, yeniden değerlendirme dahil, 1983 yılında % 32, 1984 yılında % 36'dır. (Tablo: 8) Daha açık bir deyişle sözkonusu firmalar 1983 yılında toplam varlıklarınının % 32'sini kendi öz sermayeleri ile finanse ederken, 1984 yılında % 36'sını öz sermayeleri ile finanse etmişlerdir.

1984 yılında öz sermaye/toplam aktif oranı artış göstermiş olmakla beraber, şirketlerde öz sermaye yabancı kaynak dengesizliği devam ettiğini ortaya koymaktadır.

b. Sabit Değerler/Öz Sermaye Oranı

44 çok ortaklı işçi şirketinin finansal yapısı analiz edilirken, yararlanılabilecek diğer bir oran sabit değerler/öz sermaye oranıdır. Bu oran, sabit değerlerin (birikmiş amortisman indirildikten sonra ne kadar bölümünün öz sermaye ile finanse edildiğini göstermektedir.

TABLO: 8

ORANLAR TABLOSU

	(000TL) 1983	(000TL) 1984
1. Öz Sermaye/Toplam Aktif Oranı =	$\frac{68.490.238}{212.846.548} = \% 32$	$\frac{108.189.648}{299.679.019} = \% 36$
2. Sabit Değerler/Öz Sermaye =	$\frac{124.706.965}{68.490.238} = 1,82$	$\frac{161.248.567}{108.189.648} = 1,49$
3. Cari Oran Döner Varlıklar/Kası Vadeli Borçlar =	$\frac{86.014.118}{65.283.866} = 1,31$	$\frac{135.923.263}{89.715.816} = 1,51$
4. Borçlar/Öz Sermaye Raşyosu =	$\frac{145.390.216}{68.490.238} = \% 212$	$\frac{178.554.263}{108.189.648} = \% 165$
5. Öz Sermaye Kârlılıığı (Bilânço Kârı/Öz Sermaye) =	$\frac{6.149.212}{68.490.238} = \% 8,9$	$\frac{16.283.727}{108.189.648} = \% 15$

44 şirketin bilançolarında birikmiş amortismanlar açık bir şekilde görülmediğinden, sabit değerleri brüt olarak alacağız.

44 şirkette anılan oran yeniden değerlendirme fonu dahil 1983 sonu itibariyle % 182, 1984 sonu itibariyle de % 149'dur (Tablo: 8). Söz konusu oran, 44 şirkette öz sermayenin, sabit değerlerin finansmanı için dahi yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

c. Cari Oran = Döner Varlıklar/Kası Vadeli Borçlar Oranı

Bu oran, cari aktiflerin kayba uğramadan kısa vadeli kredilere ne derece dayanacağını gösterir, yani kreditorlerin emniyet marjını ölçer.

44 şirketin cari oranı, 1983 sonu itibariyle bir liralık kısa vadeli borcuna karşılık 1,31 TL.'lik nakit veya nakte çevrilebilir kıymete sahip olduğunu gösterirken, 1984 sonu itibariyle bir liralık kısa vadeli borcuna karşılık 1,51 TL.'lik varlığa sahip olduğunu göstermektedir. (Tablo: 8) Bu oranın, genel olarak 2/1 olması ideal kabul edilmekle beraber 44 şirketle normal olduğu, 1984 yılında 1983'e göre artış gösterdiği ve şirketlerin kısa vadeli borçlarını ödemede güçlük çekmeyecekleri söylenebilir.

d. Borçlar/Öz Sermaye Oranı

Borçların öz sermayeye oranı, işletmenin finansmanında da öz sermayeye nazaran borçlanma durumunu gösterir.

44 şirketin, 1983 yılı itibariyle % 212 olan söz-konusu oranının, 1984 yılında % 165 olduğu gözlenmektedir. (Tablo: 8)

1983 sonu itibariyle genel olarak finansmanda her 312 liranın 100 lirası öz kaynaklardan, 212 lirası da yabancı kaynaklardan temin edilmiştir. 1984 yılında da finansmanda her 100 liralık öz kaynağa karşın 165 liralık borçlanmaya gidilmiştir.

Bu durum şirketlerin öz-kaynak yabancı kaynak dengesizliğinin çok büyük boyutlarda olduğunu, ve kredidörler açısından alacaklarının tahsilinin mümkün olmadığını göstermektedir.

e. Faaliyet Oranları

44 şirketin satışlarına ilişkin verilen temin edilemediğinden, verimliliklerine ilişkin değerlemeler yapmak mümkün olmamaktadır.

f. Kârlılık Durumu

44 çok ortaklı işçi şirketinden 1983 ve 1984 yılında kâr ve zarar edenler tablo: 9'da yer almaktadır.

TABLO: 9

KAR VE ZARAR EDEN ŞİRKETLER VE TUTARI

	1983	1983 Tutarı (000TL)	1984	1984 Tutarı (000TL)
Kâr Edenler	9	6.149.212	18	16.283.727
Zarar Edenler	35	(7.183.118)	26	(3.349.166)
T o p l a m	44		44	

44 kuruluşun bilanço kârları toplamı, 1983 yılında 6.149 milyon TL., 1984 yılında 16.283 milyon TL.'dir.

1983 yılında kâr eden firma sayısı 9 iken, 1984 yılında önemli artış göstererek 18'e yükselmiştir. 1984 yılında kar eden firma sayısı artış gösterirken, zarar eden firma sayısı da 35'ten 26'ya düşmüştür. 1983 yılında toplam zarar 7.183 milyon TL. iken, 1984 yılında 3.349 milyon TL. olmuştur.

Her iki yılda dönem kârı bildiren şirketler içinde, tek bir şirket büyük kâr payına sahiptir. 1983 yılında 6.023 milyon TL., 1984 yılında 15.320 milyon TL. ile tek bir şirket genel toplam içinde en büyük payı almaktadır. Bu şirket bertaraf edildiğinde, kâr miktarında genelde önemli bir artışın olmadığı, şirketlerin faaliyet dönemlerini zararlarla kapattıkları gözlenmektedir.

1984 yılında, 1983 yılına göre zarar bildiren şirket sayısı azalmış, zarar miktarı da yarı yarıya düşmüştür.

Kullanılan öz sermayenin % kaç kâr elde ettiğini gösteren öz sermaye kârlılığı (Bilanço Karı/Öz sermaye), 1983 yılında % 8,3, 1984 yılında % 14'dir (Tablo: 8), karın büyük bölümünü oluşturan tek işletme çıkarılırsa bu oran 1983 yılında % 0,1'e düşmekte olup, durum 1984 yılında biraz artış göstererek % 6'ya yükselmiştir.

44 şirketin kâr toplamı (dönem zararları indirildikten sonra) 1984 yılında 12.934 milyon TL. olmaktadır. Bir önceki yıl ise 1.033 milyon TL. zarar toplamı sözkonusudur. Buna göre 1984 yılında kâr miktarında artış olduğu söylenebilir.

5. Sonuç

Yeniden değerlendirme, 1983 yılında % 56, 1984 yılında % 30,7 ile öz sermaye artışında önemli bir pay almıştır. 1984 yılında şirketler finansman gereksinimlerini karşılamak için, öz sermaye arttırımına gitmişler ve ödenmiş sermaye miktarında büyük bir artış gerçekleştirmişlerdir. Öz kaynakların 1983 yılında % 28'i ödenmiş sermayeden oluşurken, 1984 yılında % 56,7'si ödenmiş sermayeden oluşmaktadır.

44 çok ortaklı şirketin toplam kaynaklar içinde işletme dışı kaynaklara büyük ağırlık verildiği, finansal

yapıda 1983 yılında % 68,3 1984 yılında % 58,3'lük bir pay aldıkları görülmektedir. Bu da şirketlerin, öz-kaynak yabancı kaynak dengesizliğinin ciddi boyutlarda olduğunu, sermaye artışının bu dengeyi kurmada kafi olmadığını göstermektedir.

Dönem kârının, henüz işletmeler için sevindirici boyutlara ulaşmadığı, 1983 yılında faaliyet dönemi zararla kapanmış olduğu, 1984 yılında ise % 4,2'lik bir dönem kârı gerçekleştiğinden, az da olsa bir gelişme olduğu görülmektedir. Ancak, şirketlerin yine de dönem kârı elde ettikleri söylenemez.

Toplam aktifler, 1984 yılında % 40'lık bir artış göstererek 299.679 milyon TL.'ya ulaşmıştır. Aktifler içinde sabit varlıklar 1983 yılında % 58,6 ile en yüksek payı alırken, % 40,4 ile döner varlıklar daha az paya sahiptir. 1984 yılında da döner varlıklar 135.923 milyon TL. ile varlıklar içinde % 45,4'lük pay alırken; % 53,8 ile sabit varlıklar azalma göstermektedir.

II. İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN İHRACAT POTANSİYELİ

"Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sürdürebilmek için ihracatlarını arttırma gereği bir zorunluluk haline dönüşmüştür. İhracatın arttırılması ise, toplam ihracat içinde mamul ve yarı mamul ürünlerin payının arttırılması ve yeni pazarlar ve alıcılar

bulunması ile mümkündür. İhracatın niteliğinde ve hacmindeki bu gelişme ancak sistematik ve plânlı bir yaklaşımla gerçekleştirilebilmektedir."(44)

1950-1980 yılları arasında uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejisi sonucunda sanayide döviz darboğazına düşülmüş ve bu darboğazdan kurtulmak için ihracata dönük sanayileşme stratejisine önem verilmeye başlanmıştır. 1980 yılından sonra uygulamaya başlanılan ihracata dönük sanayileşme stratejisi sonunda, GSMH yıllık artış hızları 1980 yılında % 1,1 iken, 1981'de % 4,1'e, 1982 yılında % 4,6'ya, 1983 yılında % 3,2, 1984 yılında % 5,7'ye (1968 faktör fiyatlarıyla) ulaşmıştır. Bu üretim artışı atıl kapasitelerin harekete geçirilmesi ile gerçekleşmiştir(45).

Toplam imalatı içinde ihracat payını arttırmaya ve yeni pazarlara girmeye çalışan bir şirket, bir dizi sorunlarla karşılaşır. Bunların başında, artan ihracat çabaları için gereken finansmanın sağlanması, diğer ülkelerin ihracatçılarıyla aynı pazarda rekabet edebilmek için mamul

---

(44) Yavuz CANEVİ, "Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracat Finansmanının ve İhracata Yönelik Banka Sisteminin Önemi ve Bazı Özellikleri", DESİYAB 4. SEMPOZYUMU, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Yayını, No: 18, Ankara, 1983, s.59.

(45) Akın ÇAKMAKÇI, "Türk Sanayinin Dünü, Bugünü ve Yarını", DESİYAB BÜLTENİ, Yıl.2, S.6(Nisan-Mayıs-Haziran 1984), s.4.

planlamasından pazarlanmasına kadar süren bir dizi eylemin ihracatta karşılaşılabilecek riskleri en aza indirecek biçimde düzenlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması gelmektedir.

Büyük mali sıkıntılar içinde bulunan işçi şirketlerinin, hammadde temini, kur farklarından doğan mali yükümleri ile işletme sermayesi yetersizliği gibi problemler zincirini çözüp ihracata yönelmeleri kısa dönemde pek mümkün görünmemektedir. Ancak uzun dönemde işçi şirketleri, finansman sorunlarını çözüp, sağlıklı bir yönetim yapısına kavuştukları ve gereken devlet desteği sağlandığı takdirde, kapasite kullanım oranlarında artışlar sağlayarak dış pazarlara açılma durumuna geçebilecek bir potansiyele sahiptirler. Nitekim işçi şirketlerinin 1983 yılında 9.368.285 \$ 1984 yılında 5.701.666 \$'lık ihracatı gerçekleştirdiği görülmektedir.

1983 ve 1984 yılında fiilen ihracat yapan ve ihracat potansiyeline sahip olan, DESİYAB iştiraki çok ortaklı şirketler Tablo: 10'da yer almaktadır.

TABLO: 10

Fiilen İHRACAT YAPAN VE İHRACAT POTANSİYELİNE SAHİP OLAN
DESİYAB İŞTİRAKİ ÇOK ORTAKLI ŞİRKETLER

Fiilen İhracat Yapanlar	Gerçekleşen İhracat(₺)		İhracat Yapabilecekler
	1983 Yılı	1984 Yılı	
ABANA	---	304.000	ACİSEYLAN
KÜTAHYA PORSELEN	164.280	---	ASTAŞ
SÖKSA	1.050.000	---	BALIKSAN
SUMAŞ	---	24.390	İSTUK
TÜRKMEN KADİFE	36.000	675.665	KEMSAN
DOKUSAN	5.443.812	1.669.985	KÖYTAŞ
YİBİTAŞ ÇİMENTO	1.600.000	---	MAKSAN
CİHANKUR	182.143	891.771	MASSTAŞ
ÇAMSAN	---	1.200.000 (Bağlantı)	ŞİRİNTAŞ
SÖRMAŞ	892.050	552.855	YESÜTAŞ
UPAŞ	---	383.000	YETAŞ
			YİFAŞ
T O P L A M	9.368.285	5.701.666	GENTAŞ
			TRABZON GİYİM
			VANYÜN

Kaynak: DESİYAB İştirakleri 1983 ve 1984 Faaliyet Sonuçları
(Yayınlanmamış)

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

ANKET UYGULAMASI VE UYGULAMA SONUÇLARI

I. ANKET UYGULAMALARI

A. Araştırmanın Amacı

İşçi şirketlerinin, makro ekonomik yapıdaki istikrarsızlıklarla birlikte, mikro düzeydeki hatalarında yol açtığı büyük bir mali sıkıntı içinde olduğu 1985'li yılların Türkiye'sinde bilinen bir gerçektir. Bu mali ve finansal sorunların kaynağında yatan temel nedenlerin araştırılması, bunu yaparken salt nesnel verilere dayanmıyarak, objektif bazı veriler temin edilip finansal yapı analiz edilmeye çalışılmıştır.

İşçi şirketlerinin finansman sıkıntısı içinde kıvrıldığı ve birçok mali sıkıntılarının olduğu bilinen bir gerçek olmakla birlikte, bu konuda yeterli bir çalışma mevcut değildir. Finansman konularının gizliliği ve yeterli, sağlıklı bilgi toplamada karşılaşılan zorluklara rağmen, işçi şirketlerinin finansal yapısı irdelenerek ortaya konulmaya çalışılmış, sorunlarına az da olsa ışık tutmak amaçlanmıştır.

B. Araştırmanın Kapsamı

İşçi şirketlerinin mali yapısını ortaya koymak amaçlandığından ve finansal verilerin temin güçlüğü bildiğinden, uygulama kapsamı geniş tutulmıyarak bir bölgenin seçilmesi hedeflenmiştir. Yapılan araştırma verilerine göre, işçi şirketleri yatırımlarının genel dağılımında İç Anadolu Bölgesi seçilmiş ve hazırlanan anket formları belirlenen şirketlere, Eskişehir Sanayi Odası tarafından gönderilmiştir.

İşçi şirketleri belirlenirken, öncelikle şirketin kuruluşunda yurt dışı işçi payının büyük olmasına ve zaman içinde bu yapıyı yitirmemiş olmasına dikkat edilmiştir.

İlk aşamada, 23 işçi şirketi tespit edilmiş ve 22'sine anket formu gönderilmiş, birisine de anket formu giderek bizzat uygulanmıştır. İşçi şirketlerine ilişkin anket formu örneği EK-2'de verilmiştir.

Anket formu, işçi şirketlerinin genel tanıtımına ilişkin ilk bölüm ile (EK: 2-1), işçi şirketlerinin finansal durumuna ilişkin ve bizim için asıl önem taşıyan ikinci bölümden (EK: 2-2) oluşmaktadır. Bu arada işçi şirketlerinin 1983 ve 1984 yılı bilançoları ile kar ve zarar tablolarını da göndermeleri istenmiştir. Konu finansal içerikli olduğu için 22 şirketten % 50'sinden yanıt geleceği tahmin edilmiş ve elde edilen cevaplar bu tahmini doğrulamıştır.

TABLO: 11

ARAŞTIRMAYA KATILAN İŞÇİ ŞİRKETLERİ

Cevap gönderen	5
Kapanmış şirketler	5
Cevap göndermeyen	12
Karşılıklı görüşme	1
T O P L A M	23

Cevap gönderen beş şirketten hepsi, anket formunu doldurup cevaplandırmış olmalarına rağmen, gönderilmesi istenen 1983 ve 1984 yılları bilançoları ile kâr ve zarar tablolarını gönderen iki şirket mevcuttur. Görüşme yoluyla da bir şirketten gerekli veri ve bilgiler temin edildiğinde, değerlendirmeye alınan toplam şirket sayısı üç olmuştur.

II. UYGULAMA SONUÇLARI

A. Değerlendirmeye Alınan İşçi Şirketleri Genel Anket Uygulama Sonuçları

1. Kuruluş Yeri ve Faaliyet Konusu

Değerlendirme kapsamına giren şirketler, Eskişehir' de PORİŞ, Gemerek Çepni Kasabasında ÇEPNİ GÜCÜ YEM SANAYİİ ve BESİCİLİK A.Ş. ile kuruluş yeri Kırşehir Obruk Mevkii olan KIRŞEHİR MEYTAŞ VE TUĞLA FABRİKALARI TİCARET VE SANAYİ A.Ş.'dir. Her üç şirket, üretim aşamasında bulunmakta olup, faaliyet konuları şöyledir:

TABLO: 12

ŞİRKETLERİN FAALİYET KONULARI

Şirketin Ünvanı	Faaliyet Konusu
ÇEPNİ GÜCÜ	Karma Yem Üretimi
MEYTAŞ	Söndürülmüş Toz Kireç Üretimi
PORİŞ	Cıvata, Perçin ve Bağlantı Elemanları İmalatı

İki şirket, ilk seçilen faaliyet alanında üretim yapmasına rağmen, MEYTAŞ meyva suyu üretimi için teşvik belgesi alamadığından kireç üretimini, faaliyet alanı olarak seçmiştir.

2. Kuruluş Yılları ve Yatırım Dönemi

Değerlendirme kapsamına giren üç işçi şirketi 1971-1975 döneminde kurulmuştur. Şirketlerin kuruluşu ile iki şirket yatırıma hemen, bir şirket ise üç yıl sonra geçebilmiştir. Şirketlerden ikisi yatırımlarını 6 yılda, birisi ise üç yılda tamamlamıştır. Birer aylık deneme süresinin sonunda; iki şirket 1980 yılında, bir şirket de 1982'de üretime başlamıştır.

TABLO: 13

İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN KURULUŞ, YATIRIMA VE ÜRETİME GEÇİŞ YILLARI

Şirketin Ünvanı	Kuruluş Yılı	Yatırım Başlangıç Tarihi	Yatırım Bitiş Tarihi	Üretime Geçiş Tarihi
ÇEPNİ GÜCÜ	1975	1975	1981	1982
MEYTAŞ	1971	1974	1980	1980
PORİŞ	1974	1974	1977	1980

3. Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanım Oranları

Araştırma kapsamına alınan MEYTAŞ'ın 40.000 Ton/yıl söndürülmüş kireç, PORİŞ'in 1400 ton/yıl civata, somun ve bağlantı elemanları üretebilecek kapasitesi mevcuttur. 1984

yılı itibariyle MEYTAŞ % 75, PORİŞ % 42 kapasite kullanım oranına sahip iken, ÇEPNİ GÜCÜ kuruluşundan bu yana % 10 üretim kapasitesine sahip olup, % 90 atıl kapasite ile çalışmıştır.

4. İşçi Şirketlerinin Yatırım Konusunun Seçimi ve Şirket Kurma Girişimleri

Her üç şirket, yurt dışında işçi olarak çalışan, aynı köy ve ilden hemşerilerin, tasarruflarını yatırıma kanallandırmaları hususunda olumlu çaba ve girişimlerinin sonucunda kurulmuştur. Önce yatırım konusunu belirleyen girişimci müteşebbisler, şirketlerini kurarak kalkınmada öncelikli yöre teşviklerinden yararlanmışlardır.

5. İstihdam Durumu

Değerlendirmeye alınan şirketlerde toplam istihdam 160 olup, bunun % 79'u işçilerden, % 10'nu yöneticilerden % 1'i de diğer personelden oluşmaktadır.

B. İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısına İlişkin Anket Uygulaması

İşçi şirketlerine ilişkin ikinci anket uygulaması finansal yapıyı ortaya koymaya yöneliktir. Şirketlerin öz kaynak yabancı kaynak yapısı, sermayenin temini, gereksinim

duydukları fon miktarı ile finansal yapı analizleri bu bölümde incelenmiştir.

TABLO: 14

İSTİHDAM DURUMU

İşçi Sayısı.	127
Yönetici Sayısı.	17
-Üst Düzey Yönetici Sayısı.	8
(Genel Müdür, Müdür)	
-Orta Düzey Yönetici Sayısı (Şef)	3
-Alt Düzey Yönetici Sayısı.	6
(Ustabaşı, Amir)	
Diğer.	16
Toplam İstihdam.	160

1. İşçi Şirketlerinin Sermaye Yapısı

a. Öz Sermaye Yapısı

Değerlendirmeye alınan üç şirketten, ikisinin kayıtlı sermayesi 120 milyon TL., birisinin ise 80 milyon TL.'dir. Öz sermaye yapısının oluşumunda, 2639 kişi ile yurtdışı işçiler, 1645 yurtdışı gerçek kişiler, 17 adet yurtdışı tüzel kişiler pay almıştır. Üç işçi şirketinin toplam

320 milyon TL. ödenmiş (kayıtlı) sermayesinin % 52,34'ünü yurt dışı işçiler, % 6,89'unu yurt içi gerçek kişiler, % 40,77'sini tüzel kişiler oluşturmuştur.

TABLO: 15

ORTAK SAYISI VE ÖZ SERMAYENİN DAĞILIMI

Gerçek Kişiler Ortak Sayısı	Öz Sermayenin Dağılımı	Toplam Sermaye İçindeki % Dağılımı
Yurt Dışı	2639	167.440.000 TL. 52,34
Yurt İçi	1645	22.072.000 TL. 6,89
Tüzel Kişiler		
Yurt İçi	17	130.488.000 TL. 40,77
T o p l a m	4301	320.000.000 TL. 100,00

İşçi şirketlerinin toplam sermaye içinde 130.488.000 TL. ile % 40,77'lik paya sahip olan Tüzel kişi ortaklar başta DESİYAB olmak üzere; İl Özel İdare, Holdingler ve Özel şirketler, Belediye ve Ticari Bankalardan oluşmaktadır.

Değerlendirmeye alınan üç şirketten ikisinde hisse senetleri % 100 nama yazılı iken, bir şirkette % 80 nama, % 20 hamiline yazılı senetlerden oluşmaktadır. Şirketlerde taahhüt edilen sermayenin, tamamı ödenmiş durumdadır. Şirketlerde çalışan personelin, toplam sermaye içinde herhangi bir payı mevcut değildir.

TABLO: 16

TÜZEL KİŞİ ORTAKLARIN
TOPLAM SERMAYE İÇİNDEKİ DAĞILIMI

	Toplam Sermaye İçindeki Tüzel Kişi Payı (TL.)	Toplam Sermaye İçindeki % Payı
DESİYAB	38.312.000 TL.	11,98
T.K.K.	4.800.000 TL.	1,50
BELEDİYE	12.672.000 TL.	3,96
İL ÖZEL İDARESİ	26.600.000 TL.	8,31
HOLDİNG	24.104.000 TL.	7,53
BANKA	1.200.000 TL.	0,37
ÖZEL ŞİRKET	22.800.000 TL.	7,12
T O P L A M	130.488.000 TL.	40,77

b. Yabancı Sermaye

Proje aşamasında, projenin finansmanı için şirketler Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve DESİYAB'tan kredi almışlardır. Şirketler bu krediyi, ipotek tesisi ile temin ettiğini belirtmişlerdir. Bir şirket döviz kredi almadığını, DESİYAB'dan % 20 faizli kredi aldığını bildirmiş ancak tutarını belirtmekten çekinmiştir. Diğer iki şirketin kullandıkları yabancı kaynaklar ve ödeme durumları şöyledir:

TABLO: 17

BİR İŞÇİ ŞİRKETİNİN KREDİ ALDIĞI
KURULUŞ VE KREDİ MİKTARI

Kredi Kurulu- şunun Adı	Alış Tarihi	Ödemesiz Dönem	Vadesi	Faiz Oranı	Döviz veya TL. Miktarı
T.S.K.B.	1979	5	10	14	859.166 DM
T.S.K.B.	1979	5	5	15-22	23.016.000 TL.
DESİYAB	1979	5	5	12-38	38.361.000 TL.
T. HALK BANK.	1982	1	3	8	156.700.000 TL
S.Y.K.B.	1984	5	10	30	63.758.000 TL

Söz konusu olan bu işçi şirketi kullanmış olduğu döviz kredisinin % 47'sini ödemiş olup kullanmış olduğu TL. cinsinden kredilere ilişkin geri ödemeler tablo: 18'de yer almıştır.

Bu şirket kuruluşu sırasında, yatırımları için 859.166.DM. döviz kredisi, kuruluşundan bugüne kadar da toplam 281.832.000 TL. yabancı kaynak kullanmıştır. Döviz kredisinin % 47'sini ve ana paranın % 87'si kadar olan meblağı da faiz olarak ödemiştir. Kullanmış olduğu diğer krediler için toplam 100.884.787 TL. taksit, 96.285.716 TL. faiz olmak üzere toplam 197.170.503 TL. borç ödemesinde bulunmuş ve halen toplam 182.113.642 TL. ödenecek borç bakiyesi mevcuttur.

TABLO: 18

BORÇ ÖDEMELERİ VE KALAN BORÇ MİKTARI

Kredi Kuruluşunun Adı	Ödemenin Yapıldığı Yıl	Toplam Kredi Tutarı	Ödenen		Kalan Borç Tutarı	
			Taksit Tutarı	Ödenen Faiz Tutarı	Borç Tutarı	(Taksit + Faiz)
T. S. K. B.	1979	859.166 DM	403.969 DM	750.365 DM	598.781 DM.	(Taksit + Faiz)
T. S. K. B.	1979	23.016.000 TL	15.564.000 TL	18.318.000 TL	7.452.000 TL	(Taksit)
DESIYAB	1979	38.361.000 TL	33.420.787 TL	51.897.316 TL	4.603.642 TL	(Taksit)
T. HALK B.	1982	156.700.000 TL	51.900.000 TL	26.070.400 TL	106.300.000 TL	(Taksit)
S. Y. K. B.	1984	63.758.000 TL	-	-	63.758.000 TL	(Taksit)

Üçüncü işçi şirketi, kuruluşunda (1974 yılında) T.S.K.B.'den beş yıl ödemesiz, on yıl vadeli, 1.400.000 ₺ tutarında döviz kredisi kullanmış, 1985 yılında bu kredinin vadesi dolmasına rağmen herhangi bir ödeme yapılamamış ve 1984 yılı sonu itibariyle toplam borcu 761 milyon TL.'ya ulaşmıştır. Bu nedenle de 1982-1983 yıllarında icrai takibe alınan şirket, bu kararı durdurmuşsa da, borcun ödenmesi konusunda ciddi bir tedbir almamıştır.

Aynı şirket 1983 yılında, orta vadeli, % 26,4 faizli, 10 milyon TL. işletme kredisi kullanmıştır.

2. Üç İşçi Şirketinin Finans Yapısına İlişkin Bulgular

a. İşçi Şirketlerinin Öz Sermayesi

Değerlendirme kapsamına alınan üç işçi şirketinin 1983 ve 1984 faaliyet yılı bilançolarından elde edilen verilere göre; 1983 sonu itibariyle öz sermaye tutarı 516.864.292 TL., 1984 sonu itibariyle de 983.780.718 TL.'dir. Yeniden değerlendirme fonundan arındırıldığı taktirde bu şirketlerin ödenmiş sermayeleri kadar öz sermayesi mevcut olduğu görülmektedir.

Şirketlerin birikmiş zararlarının büyük boyutlarda olduğu ve şirketlerin 1984 yılında kâra geçmiş olmaları nedeniyle henüz otofinansmana başvurmadıkları gözlenmektedir.

TABLO: 19

İŞÇİ ŞİRKETLERİN ÖZ SERMAYESİ

	Tutar 1983 Yılı	%	Tutar 1984 Yılı	%
Ödenmiş Sermaye	260.000.000TL	50,30	320.000.000TL	32,53
Dağıtılmamış Kâr	122.125TL	0,02	-	-
Yeniden Değerleme				
Fonu	256.742.167TL	49,68	663.342.986TL	67,43
Oto Finansman	-	-	437.732TL	0,04
	516.864.292TL	100,0	983.780.718TL	100,00
-Birikmiş Zarar(160.904.913TL)			(298.288.584TL)	
T O P L A M	355.960.279TL		685.492.134TL.	

b. İşçi Şirketlerinin Finansal Yapısı

Üç işçi şirketinin 1983 ve 1984 yılı sonunda finansal yapıları tablo: 20'de özetlenmiştir.

TABLO: 20

FİNANSAL YAPI (DEĞER ARTIŞ FONU DAHİL)

	Genel Tutar 1983 Yılı	%	Genel Tutar 1984 Yılı	%
Öz Sermaye	516.864.292TL	34,5	983.780.718TL	40,4
Bilanço Kârı	-	-	46.511.532TL	2,0
İşletme Dışı Kaynaklar	977.595.624TL	65,5	1.401.013.133TL	57,6
TOPLAM KAYNAK	1.494.459.916TL	100,0	2.431.305.383TL	100,0

Üç işçi şirketinin 1983 yılı sonu itibariyle toplam kaynaklarınının % 34,5'ni öz sermaye, % 65,5'ni kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar oluşturmuştur. 1983 yılında Bilanço kârı sözkonusu olmayıp; 1984 yılında % 02'lik bir kâr elde edilmiştir. 1984 yılındaki öz sermaye artışı değer artış fonundan kaynaklanmıştır. İşletme dışı kaynaklarda 1984 yılında mutlak bir artış olmasına rağmen, nispi olarak bir azalma gözlenmektedir. Her iki yılda, şirketler işletme dışı kaynaklara öz sermayeye nazaran daha çok ağırlık vermiştir.

c. Varlık Yapısı

Üç işçi şirketin varlık yapısı incelendiğinde, 1983 yılı sonunda 1.436.171.333 TL. olan toplam aktifler % 80'lik bir artış kaydederek 1984 yılı sonunda 2.585.152.038 TL.'ya ulaşmıştır. Bu artış mutlak olarak net sabit varlıklardaki artıştan kaynaklanmıştır.

TABLO: 21

VARLIK (AKTİF) YAPISI

	1983 Yılı	%	1984 Yılı	%
Döner Varlıklar	221.629.156TL	15,4	329.002.973TL	12,7
Sabit Varlıklar				
Net	1.153.801.742TL	80,3	2.011.403.680TL.	77,8
Diğer Varlıklar	60.740.435TL	4,3	244.745.385TL	9,5
TOPLAM VARLIK	1.436.171.333TL	100,0	2.585.152.038TL	100,0

Döner varlıklar 1984 yılında 1983 yılına göre nispi bir azalış göstermiştir. 1984 yılında diğer varlıklarda da değer artışı olmuştur.

d. Şirketlerin Finansal Oranları

- Öz Sermaye/Net Aktif Toplamı Oranı: Değerlendirme-ye katılan şirketlerin birleştirilmiş bilançolarına göre, 1983 yılı öz sermaye/net aktif toplamı oranı yeniden değerlendirme dahil % 36, 1984 yılında ise % 38'dir. Bu şirketler net aktiflerinin 1983 yılında % 36'sını, 1984 yılında da % 38'ni kendi öz varlıkları ile finanse etmişlerdir.

$$\frac{\text{Öz Sermaye}}{\text{Net Aktif Top.}} = \frac{1983 \text{ Yılı } 516.864.292\text{TL}}{1.436.171.333\text{TL}} = 0,36 \quad \frac{1984 \text{ Yılı } 983.780.718\text{TL}}{2.585.152.038\text{TL}} = 0,38$$

- Sabit Değerler, Net/Öz Sermaye Oranı: Şirketlerin sabit değerler, net/öz sermaye oranı 1983 yılında % 223 1984 yılında % 204 olup, her iki yılda da öz sermaye sabit değerleri karşılamaktan çok uzaktır. Şirket sabit yatırımlarını yabancı kaynakla finanse etmiştir.

$$\frac{\text{Sabit Değerl.Net}}{\text{Öz Sermaye}} = \frac{1983 \text{ Yılı } 1.153.801.742\text{TL}}{516.864.292\text{TL}} = 2,23 \quad \frac{1984 \text{ Yılı } 2.011.403.680\text{TL}}{983.780.718\text{TL}} = 2,04$$

- Aktif Devir Hızı (Satışlar/Net Aktif): 1983 yılında işçi şirketlerinin "Satış Hasılatı/Net Aktif Toplamı" oranı

(390.592.298 TL/1.436.171.333TL) veya % 27'dir. 1984 yılında ise sözkonusu oran (646.515.495TL/2.585.152.038TL) % 25'tir.

Şirketlerin aktif devir hızınının 1984 yılında 1983 yılına göre düşmesi, iş hacminin daralması demektir. Aktif devir hızı düşüktür, bu işletmelerde atıl üretim kapasitesinin varlığını gösterdiği gibi, şirketlerin finansman gereksinimini de arttırmakta ve kârlılık üzerinde de olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

- Öz Sermaye Devir Hızı (Satışlar/Öz Sermaye): 1984 yılında değerlendirme kapsamına giren işçi şirketlerinde "Öz Sermaye Devir Hızı"nın düştüğü gözlenmektedir. 1983 yılında % 65'e düşmüştür. Öz sermaye devir hızındaki bu gerileme de, işçi şirketlerinin iş hacmindeki daralmayı kanıtlamaktadır.

- Kârlılık Durumu: 1983 yılında, değerlendirmeye alınan işçi şirketlerinin her bir faaliyet dönemini zararla kapatmışlar ve toplam 137.383.670 TL zarar elde etmişlerdir. 1984 yılında bir şirket bilanço zararı bildirirken iki şirket dönemi kârla kapatmıştır. 1984 yılında bir şirketin 67.864.761 TL zararına karşılık, iki şirketin toplam bilanço kârı 46.511.532 TL olmuştur.

1984 yılında öz sermaye kârlılığı oranı (Kâr/Öz Sermaye= 46.511.532 TL/983.780.718 TL) % 4,7 ile 1983 yılına göre az da olsa bir gelişme göstermiştir. Amaç, bundan

sonraki dönemlerde bu oranı sürekli yükseltmek olmalıdır. İşçi şirketleri ancak bu yolla gelişmelerini sürekli kıлып, sağlıklı kaynaklarla besleyebilirler.

İşçi şirketlerinin kâr marjı (Toplam kâr/Satışlar = 46.511.532 TL/646.515.495 TL) 1984 yılında ortalama % 7,1 olmuştur. Bu, şirketlerde eskiye göre bir iyileşme olduğunu göstermektedir.

3. İhtiyaç Duyulan Sermaye Miktarı

Söz konusu şirketlerin finansman gereksiniminin büyük boyutlarda olduğu ve 820 milyon TL. Sabit Sermaye, 460 milyon TL. işletme sermayesi olmak üzere toplam 1.280 milyon TL'ye ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.

Şirketlerin hepsi, her ne kadar sermaye gereksinimini karşılamak için sermaye arttırımına karar vermişse de, henüz bu sermaye tezyidini gerçekleştirememişlerdir.

D ö r d ü n c ü B ö l ü m

UYGULAMA SONUÇLARI IŞIĞINDA İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMAN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. UYGULAMA SONUÇLARI IŞIĞINDA İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSMAN SORUNLARI

Uygulama sonuçları, işçi şirketlerinin bir işletme politikası gereği olarak değil, zorunluluk sonucu, daha fazla borçlanmaya gittiklerini ve aktiflerdeki artışın borçlarla finanse edildiğini göstermektedir. Bu durum, işçi şirketlerinin borç-öz sermaye oranlarının giderek bozulmasına yol açmış, şirketlerin finansman riskinin aşırı boyutlara ulaşmasına neden olmuştur.

İşçi şirketlerinin yönetiminde yapılan ciddi hatalarla birlikte, ekonomik hayattaki olumsuz gelişmeler bu şirketlerin finansman sorunlarının bir bunalım haline

düşmesine yol açmıştır. Ekonomik hayattaki olumsuz gelişmeler, bu şirketlerin likidite durumları, mali yapıları, borç ödeme güçleri üzerinde olumsuz etki yapmıştır.

İşçi şirketlerinin finansman sorunları; öz kaynak yetersizliği, işletme sermayesi sorunu, kur farklarından doğan sorunlar, kredi temini sorunu ile ciddi bir finansal planlamanın mevcut olmayışı gibi ana başlıklar altına toplanabilir.

A. Öz Sermaye Yetersizliği

44 çok ortaklı işçi şirketinin finansal yapı analizi ile uygulama sonucunda yapılan final analiz, bu şirketlerde öz sermaye yetersizliğinin büyük boyutlarda olduğunu vurgulamaktadır. Öz sermaye yetersizliğinin temelinde bu şirketlerin, hızlı enflasyon karşısında öz sermayenin erimesi, sermaye arttırımı yapıldığında bunun yüksek olan borçların ödemesinde kullandığı veya sabit yatırıma gidildiği, geniş tabana yayılı bir özellik arzettiğinden sermaye toplanmasının çok uzun sürede, güçlükle yapıldığı vb. gibi nedenler yatmaktadır. Böylece şirketler, henüz sevindirici boyutta kâra geçmediğinden ve oto-finansman yolu da kapalı olduğundan, tek yol öz sermaye artışı olmakta ve yine de her seferinde öz sermaye artışı olmakta ve yine de her seferinde öz kaynak yabancı kaynak dengesi muhafaza edilememektedir.

İşçi şirketlerinin, en çok şikâyet ettikleri bir diğer sorun sermayenin toplanması sorunudur. Sermaye tezyidine karar verildiğinde, belirlenen sermaye artışı birkaç yıl sonra gerçekleşince ilk günkü geçerliliğini ve önemini yitirmektedir.

B. İşletme Sermayesi Sorunu

Araştırma sonucunda, işletmelerin buldukları aşamada karşılaştıkları en önemli mali sorunlardan birisinin de işletme sermayesi yetersizliği olduğu ortaya çıkmıştır.

İşletme sermayesinin mevcut olmayışı, şirketlerin hammadde temininde güçlüklerle karşılaşmasına ve bu şirketlerin iş hacminin daralmasına neden olmuştur. Bu tek neden olmamakla birlikte, şirket faaliyetlerini önemli ölçüde aksattığı muhakkaktır. Uygulama sonucunda, üç işçi şirketinin gereksinim duyduğu işletme sermayesi ihtiyacı 460 milyon TL. olup, aşılması güç bir engeldir.

C. Kur Farkından Doğan Sorunlar

İşçi şirketlerinde borç-öz sermaye dengesizliği, yatırım döneminde başlamış ve özellikle kur farklarının etkisiyle giderek büyümüştür. Yatırım döneminde kur garantili döviz kredisi kullanan bu şirketler, 1978 yılında kur garantisinin kaldırılmasıyla büyük bir maliyuk altına girmişlerdir.

İlk kuruluş yıllarından itibaren öz kaynak yeterli olmayınca yabancı kaynağa başvurulmuş, yabancı kaynak ağır bir faiz yükü getirerek kaynak maliyetinde artışa neden olmuş, ayrıca kredi veren kuruluşlar kredi vermeyi birçok koşullarla birlikte öz sermayeyi arttırmayı şart koştur. Öz sermaye artışı, enflasyonist ortamda fiyat artışları karşısında yine yetersiz kalmış ve tekrar borçlanma yoluna gidilmiştir. Bu, fasit daire şeklinde gittikçe büyüyen devam etmiş ve bu gün işçi şirketleri kur farklarından doğan döviz borçlarını ödeyemiyerek büyük bir mali çıkmaza girmiştir.

Kur farklarının bu olumsuz etkisi sonucu, birçok işçi şirketi icrai takibe alınmış, bir kısmı el değiştirmiş, bir kısmı da bunu çözümlene yoluna girmiştir.

DESIYAB'ın iştirak ilişkisi içinde bulunduğu 15 işçi şirketinin kullandıkları döviz miktarının kullanım tarihindeki Türk Lirası karşılığı 9.868.815.000 TL. iken, bu borç 1983 sonu itibariyle 19.943.296.000 TL.'ye baliğ olmuştur.

(Ek - 1)

D. Kredi Temini Sorunu

Uygulamaya katılan işçi şirketleri sağladıkları kredilerin yeterli olmadığını vurgulamaktadırlar. Yıllardır borç-öz kaynak dengesini kuramayan bu şirketlerin, kredi temininde güçlüklerle karşılaştığı gözlenmektedir. Şirket-

lerin yıllardır zarar ettiği, üçüncü, dördüncü ve hatta onbirinci dereceye kadar ipotekli olduğu ileri sürülerek yeni kredi temin edilememektedir.

E. Finansal Planlamanın Mevcut Olmaması

Finansal planlar (preforma fon akış tablosu, nakit bütçeleri) gelecek dönemlerde işletmenin gereksinim duyduğu fon miktarı ile ihtiyaç süresini gösterirler. Gereksinim duyulan bu fon ihtiyacı ile bu gereksinimin hangi tür finansman kaynaklarından sağlanacağını tespit etmek yöneticilerin görevidir.

İşletmeler, gereksinim duyduğu fonları borç ve öz sermaye olmak üzere iki kaynaktan sağlayabileceğine göre, yöneticiler bu iki finans kaynağına ilişkin çeşitli temel politika kararları alma durumundadırlar. Finansman konusunda esas olan optimal borç-öz sermaye bileşimi ile sermaye maliyetidir. İşte işçi şirketleri, yapılan yönetim hataları, uygulanan yanlış finansal politikalar ve ekonomi politikalarında sürekliliğin sağlanamaması sonucunda, borç-öz sermaye dengesini yitirmiş ve sermaye maliyeti aşırı derecede artmıştır.

İşçi şirketlerinin 1980'den sonra içine girdiği finansal çıkmazın temelinde, finansal planlamaya önem veremeyişleri yatmaktadır.

II. FİNANSAL SORUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İşçi şirketlerinin içinde bulunduğu finansal darboğazı atlatabilmesi için, yönetim kadrosunun sağlıklı kararları ile devletin desteği gerekmektedir. Gerek amaçların saptanmasında, gerek planlama, uygulama, denetim ve denetimlerin sonunda elde edilecek bilgilere göre yıllık programların ve uzun vadeli finansal planların oluşturulmasında, yönetim kadrosunun ahenk içinde faaliyette bulunması ve sağlıklı bir organizasyon yapısının geliştirilmesi kaçınılmazdır. Gerek DESİYAB, gerek yetkili hükümet ve gerekse işçi şirketleri bunun için bir eğitim sistemi geliştirmek zorundadırlar.

2. Öz sermaye yetersizliği sorunu, enflasyon ve devallüasyon dolayısıyla sermaye arttırımını sık sık gündeme getiriyor. Bunun için, yatırımcı bankalar ve özellikle DESİYAB bu şirketlerin sermaye açığını öncelikle kapatmalı, ancak bu hisseleri ileride tekkar eski ortaklara veya yurt dışında çalışan yeni ortaklara devretmelidir.

Borç-öz sermaye dengesini kuran bir şirket, başbaşın üzerinde çalışmayı amaç edinmeli ve gereksinim duyduğu öz sermayeyi oto-finansman ile temin etmeye çalışmalıdır.

3. İşçi şirketlerinin kur riski ve kur farkı borçlarından süratle kurtulması gerekmektedir. Şirketlerin bu

sorunlarına geçici bir çözüm olarak getirilen özel reeskont kredileri maalesef yeterli değildir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası nezdinde tahsis edilen döviz kredilerinin kur farkından kaynaklanan borçlarının ertelenmesi için kullandırılmakta olan özel reeskont fonu kâfi gelmemektedir.

Yeni bir kararname ile yeni yatırımlara kur garantisi getirilmiştir. Eskiden kurulan ve kur riski olan işçi şirketlerine de bu garanti verilmelidir. Aksi takdirde bu şirketler her ne kadar mali problemler içinde iseler de Türk ekonomisi için gerçek bir iktisadi ünitelerdir ve bunları cezalandırmak değil ödüllendirmek, girişimleri teşvik açısından zorunludur.

4. İşçi şirketleri kaynak maliyetini düşürmek, en aza indirmek zorundadırlar. Başta kur riskinin kaldırılması, gerice yörelerde yatırım yapan şirketler için faizsiz olmak şartı ile kredi veya prim verilmesi kaynak maliyetini düşürecektir.

5. Banka kredilerinin vadeleri ve ödemesiz dönemleri arttırılmalıdır.

6. Sermaye yetersizliği sorunu ile karşılaşmış olan şirketlerin finansman sorunlarını çözmek için, orta ve

uzun vadeli krediler veren, gerektiğinde sermaye iştirakinde bulunan bir kurum oluşturulmalıdır.

7. Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın, Türkiye'deki yatırımlarında yabancı sermayeyi teşvik esaslarından yararlandırılması mümkündür. Böylece, Türkiye'deki yatırımlarından döviz cinsinden temettü sağlayarak olan yatırımcılar, kur ayarlamalarından zarara uğramıyacaklarından, bu durumun tasarrufların Türkiye'ye aktarılması yönünde etkili olacağı söylenebilir.

8. Her bir işçi şirketi için rehabilitasyon tasarısı hazırlanmalı, teşvik tasarısı genel bir çerçeveye oturtulmalıdır.

Sıhate kavuşturulabilir ile yeni ve gerekse mevcut işçi şirketlerinin kredilendirilmesine hizmet eden "Kredi Özel Fonu" oluşturulmalıdır. Bu fon, DESİYAB nezdinde oluşturularak, kaynakları eşit paylarla F. Almanya ve Türkiye Cumhuriyetince tesis edilebilir. Kalkınmadaki öncelikli yörelerdeki kredi başvuru sahiplerine farklı faiz uygulaması getirilmelidir. Gerekli görüldüğü hallerde, şirketlerin eski kredilerinin tasfiyesi yapılmalıdır.

9. Sermaye Piyasası Kanunu m. 7/2 halka arz edilen hisse senetlerinin üç ayı geçmemek üzere tanınacak satış süresi sonunda tamamen satılacağı ve bedellerinin ödene-

ceğinin kurucular, pay sahipleri ya da bir veya birkaç aracı kurum veya banka tarafından ortaklığa karşı taahhüt edilmesini öngörmüştür. Bu hüküm şirketlerin, ortaklar arasından garantörlük verilmemesi taktirde sermaye arttırımını gerçekleştiremeyeceklerini ve böylece işçi şirketlerinin aracı kurumların eline geçmesine yol açabilecek bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle bunun işçi şirketleri lehine düzenlenmesi kaçınılmazdır.

10. Her bir holding kuruluşun finansmanını sağlayan bir bankası mevcuttur. İşçi şirketleri için de DESİYAB bu fonksiyonu üstlendiğinden, şubeler açmak suretiyle bu şirketlere işletme sermayesi ve yatırım finansmanı temini konusunda daha etkin bir rol oynayabilir.

S O N U Ç

Türk ekonomik yaşamında üçüncü bir sektör olarak kendini gösteren halk sektörünün çıkış noktası "İşçi Şirketleri" aracılığıyla olmuştur. İçine girdikleri finansal çıkmaz nedeniyle, bu güne kadar Türk ekonomisinin milli gelir payına bir katkı payı sağlamışlardır. Ancak, yaratmış oldukları milli değerler, kârlı ve verimli bir biçimde çalıştırıldığı taktirde Türk ekonomisi için yararlı olacağı söylenebilir.

İşçi şirketlerine ilişkin uygulama sonuçları, bu şirketlerde borç-öz sermaye dengesizliğinin büyük boyutlarda olduğunu, öz sermayede yapılan artışların bu dengeyi kurmada yeterli olmadığını, kur farklarından doğan borçların ödenmesinde büyük güçlükler çekildiğini ve likitide durumunun çok zayıf olduğunu göstermiştir.

İşçi şirketlerinin, geçmiş dönemlerde özel sektörde olduğu gibi, devlet tarafından desteklenmesi ve geliştirilmeye çalışılması kaçınılmazdır.

Ekonomideki tüm sektörlerin finansal sorunları mevcut olduğu dikkate alınırca, uygulama sonuçları ışığında az da olsa işçi şirketlerinin kâra geçmeleri, bu yönde olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

İşçi şirketlerinin, finansal sorunları bertaraf edildiği takdirde, uzun dönemde Türk ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı şüphesizdir.

F A Y D A L A N I L A N K A Y N A K L A R

K İ T A P L A R

- AKGÜÇ Öztin : Finansal Yönetim, B.3. İstanbul, 1982.
- _____, : Çok Ortaklı Şirketler Envanter Çalışması, Desiyab Yayını, Ankara, 1983.
- _____, : Halk Girişimleri Anket Sonuçları, İşletmeler Bakanlığı Yayını, No: 3, Ankara, 1979.
- _____, : Halk Girişimleri Örgütlenme ve İşleyiş Modeli, İşletmeler Bakanlığı Yayını, No: 1, Ankara, 1979.

GÖKDERE Y. Ahmet : Yabancı Ülkelere İlgücü Akımı ve Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri, T. İş Bankası Kültür Yayını, Ankara, 1978.

GÜVEN Sami : Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları, T.O.D.A.İ.E. Yayını, No: 168, Ankara, 1977.

MAKALELER VE BİLDİRİLER

ALBAYRAK Zeki : "Yabancı Memleketlerde Çalışan Türk İşçileri, Sorunları, Tasarruflarında Faydalanma Yolları ve Alınması Gereklili Tedbirler", YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLERİMİZİN TASARRUFLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ SEMİNERİ, Ankara, 1972.

CANEVİ Yavuz : "Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracat Finansmanının ve İhracata Yönelik Banka Sisteminin Önemi ve Bazı Özellikleri", DESİYAB 4. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını, No: 18, Ankara, 1983.

ÇAKMAKCI Akın : "Türk Sanayininin Dünü, Bugünü ve Yarını", DESİYAB BÜLTENİ, Yıl.2, S.6 (Nisan, Mayıs, Haziran 1984).

- _____ : "Cumhuriyetin 60. Yılında Desiyab",
DESİYAB BÜLTENİ, Özel Sayısı (29
Ekim 1983).
- MIZRAK Recep : "Sermaye Piyasası Kanunu Karşısında
İşçi Halk Şirketleri, Doğabilecek
Sorunlar ve Çözüm Önerileri", DESİYAB
3. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını, No: 14,
Ankara, 1982.
- NASUHOĞLU A. Hulusi : "Çok Ortaklı Şirketler Envanteri
Özet Sonuçları", DESİYAB BÜLTENİ,
Yıl. 1, S.2 (Nisan, Mayıs, Haziran
1983).
- NASUHOĞLU A. Hulusi : "İşçi Gönderen Bölgelerde Teşebbüs-
lerin Geliştirilmesi İçin Özel Tasar-
rufların ve Finansman Kurumlarının
Rolü", DESİYAB BÜLTENİ, Yıl. 2,
S.6 (Nisan, Mayıs, Haziran 1984).
- ÖNER Yalçın : "İşçi Şirketlerinde Sermaye Sorunu",
DESİYAB 1. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını,
Ankara, 1980.
- ÖYMEN Örsan : "Yurd Dışında Çalışan İşçilerimizin
Şirket Kurma Teşebbüsleri", MİLLİYET
GAZETESİ (10 Temmuz 1967).

- PINAR Cengiz : "Halk Şirketlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını, No: 4, Ankara, 1981.
- ŞAHİN Hasan : "Yurd Dışı Göç Hareketleri, Göçmen İşçiler ve Sorunları", İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU DERGİSİ, Yıl.2, S.7 (Temmuz, 1977).
- TEKİNALP Ünal : "İşçi Şirketi ve Halk Şirketi Kavramları ile Almanya'daki Volksaktie Akımı", GELECEĞİN ŞİRKET TİPLERİ SEMİNERİ, İ.T.O. Seminer Dizisi, İstanbul, 1975.
- TÜRK H. Sami : "Halk Şirketi ve İşçi Şirketi Kavramları", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını, No: 4, Ankara, 1981.
- YABANOĞLU A. Kemâl : "Halk ve İşçi Şirketlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", DESİYAB 2. SEMPOZYUMU, Desiyab Yayını, No: 4, Ankara, 1981.

GAZETELER

- _____, : "İşçi Şirketleri Umutlar, Sorunlar, Beklentiler", DÜNYA GAZETESİ (26 Kasım 1982).

_____,
: "730 Bin Kişi Yurd Dışına Çıkmak İçin Sıra Bekliyor", GÜNAYDIN GAZETESİ (17 Eylül 1983).

_____,
: "Kötü Yönetim Bir İşçi Şirketini Daha Batırdı", HÜRRIYET GAZETESİ (17 Şubat 1983).

_____,
: "İki İşçi Şirketi Daha Battı", HÜRRIYET GAZETESİ (21 Şubat 1983) .

_____,
: "Federal Almanya'da Türk Tasarrufları ve Yatırımları", MİLLİYET GAZETESİ (22 Haziran 1975).

R.G., T. 14.11.1983, No: 18221.

RAPORLAR

_____,
: DESİYAB 1985 Yılı İş Programı

_____,
: DESİYAB 1984 Yıllık Raporu

_____,
: TÜRK-ALMAN ÇALIŞMA GRUBU 10. Dönem Raporu.

EK:1

DESİYAB'IN İLİŞKİLİ BULUNDUĞU ŞİRKETLERİN KULLANMIŞ OLDUKLARI DÖVİZ KREDİLERİ

KREDİYİ VEREN	M İ K T A R I	KULLANIM TARİHİ VE DÖVİZ KURU (TL)		CİNSİ	KULLANIM TARİHİNDE- Kİ TL KAR-ŞILIĞI (BİN TL)	YAPILAN GERİ ÖDEMELER		ANAPARA BORÇ BAKİYESİ - 31.12.1981 -		
						ANAPARA TAKSİDİ	FAİZ	DÖVİZ OLARAK	TL KARŞILIĞI (BİN TL)	
N	T.S.K.B.	3.527.500 Nkr	1979	6,88	AYNI	24.269	-	-	3.527.500 Nkr	91.485
		225.251 DM	1980	44,85	AYNI	10.102	-	-	225.251 DM	13.407
LN	T.S.K.B.	1.859.567 ₺	1976	16,32	NAKDİ	30.348	743.621 ₺	-	1.115.976 ₺	150.601
		270.763 DM	1976	6,528	NAKDİ	1.767	108.273 DM	-	162.489 DM	9.671
		85.000 ₺	1979	47,80	NAKDİ	4.063	79.449 ₺	-	5.550 ₺	749
		159.651 DM	1979	27,61	NAKDİ	4.408	8.412 DM	-	151.238 DM	9.001
T.S.K.B.	T.S.K.B.	1.771.361 ₺	1977	17,85	NAKDİ	31.619	-	-	1.771.361 ₺	239.045
		560.000 ₺	1977	17,85	NAKDİ	9.996	-	-	560.000 ₺	75.572
		2.842.000 DM	1978	14,43	NAKDİ	41.010	-	-	2.842.000 DM	169.156
T.S.K.B.	T.S.K.B.	2.023.020 DM	1976	6,528	-	13.206	-	-	2.023.020 DM	120.410
		360.792 ₺	1977	19,64	-	7.086	-	-	360.792 ₺	48.688
I	DE-SMET	141.918.290 BF	1979	0,89	ÖZEL AYNİ	126.307	10.871.395 BF	5.999.139 BF	125.047.756 BF	441.418
		21.642.625 BF	1981	3,18	ÖZEL AYNİ	68.824	-	-	21.642.625 BF	76.389
I	T.S.K.B.	420.843 ₺	1978	25,50	AYNI	42.885	-	5.270.883 TL	420.843 ₺	56.792
		1.260.911 ₺	1978	25,50	AYNI	-	-	15.748.790 TL	1.260.911 ₺	170.160
TAŞ	VAKIFLAR BANKASI	2.200.000 DM	1980	41,30	AYNI	90.860	-	-	2.200.000 DM	130.944
		1.121.757 DM	1980	41,30	AYNI	46.328	-	-	1.121.757 DM	66.767
		6.251.685 BF	1980	2,81	-	17.567	-	-	6.251.685 BF	22.068
TAŞ	T.S.K.B.	859.166 DM	1978	11,94	NAKDİ	10.258	-	-	859.166	51.137
TAŞ	T.S.K.B.	1.225.659 DM	1976	6,528	NAKDİ	8.110	576.289 DM	562.183 DM	646.370 DM	38.472
AŞ	T.S.K.B.	1.860.040 ₺	1977	16,32	AYNI	30.356	-	-	1.860.039 ₺	251.012
		45.595.201 İy	1979	0,567	AYNI	8.796	-	-	15.595.201 İy	9.493
		1.314.692 DM	-	11,5	AYNI	15.119	-	-	1.314.692 DM	78.250
		2.501.437 DM	-	7,5	AYNI	18.761	-	-	2.501.437 FS	187.232
BZON İM	T.S.K.B.	2.298.104 DM	1978	13,52	ÖZEL	31.070	-	-	2.938.104 DM	135.593
		140.613 DM	1981	45,39	KREDİ	6.382	-	-	140.613 DM	8.369
Ş	T.S.K.B.	908.000 ₺	1975	14,28	-	1.966	225.372 ₺	-	682.628 ₺	92.121
		6.400 DM	1975	6,07	-	39	1.589 DM	-	4.811 DM	286
		1.500.000 FS	1975	5,71	-	8.565	372.302 FS	-	1.127.698 FS	84.408
SÜTAŞ	T.S.K.B.	1.026.163 DM	1976	7,00	AYNI	7.183	45.505 DM	-	980.658 DM	58.368
		1.299.431 DM	1978	11,96	AYNI	15.541	-	-	1.299.431 DM	77.342
B ÇİMENTO	T.S.K.B.	20.058.626 DM	1975	6,00	NAKDİ	120.352	6.053.041 DM	-	14.005.584 DM	833.612
		105.867 FS	1975	5,59	NAKDİ	592	31.347 FS	-	73.920 FS	5.533
FAŞ	T.S.K.B.	685.885 ₺	1980	91,90	AYNI	63.033	-	-	685.885 ₺	92.560
O P L A M						9.868.815				19.943.296

EK: 2-1

DESIYAB'IN İYİTIRAK İLİŞKİSİ İÇİNDE BULUNDUĞU 44 ÇOK ORTAKLI ŞİRKETİN

31.12.1983 TARİHLİ BİLANÇOLARI

	DÖNEM AKİLER VARLIKLAR (000 L)	DURAN VARLIKLAR (000 L)	DİĞER VARLIKLAR (000 L)	TOPLAM VARLIKLAR (000 L)	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (000 L)	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (000 L)	Ö Z K A Y N A K L A R (0 0 0 L)							TOPLAM KAYNAKLAR (000 L)
							ÇIKARILMIŞ (ÖDENMİŞ) SERMAYE	YEDRK AKÇELER	KARŞILIK-LAR	YENİDEN DEĞERLENDİRME FONU	DABİTİLİ- MAMİT KARLAR	DÖNEM KARI	DÖNEM ZARARI	
	460.517	1.360.550	-	1.821.067	440.385	945.291	450.000	-	-	-	-	-	(14.609)	1.821.067
AN	242.221	759.395	9.661	1.011.277	142.724	452.354	160.000	-	-	324.025	-	20.588	(88.414)	1.011.277
DSRİ	124.206	66.613	80.792	271.611	72.706	402.102	42.785	-	-	-	-	-	(245.982)	271.611
	1.637	7.540	8.071	17.248	4.106	3.142	10.000	-	-	-	-	-	-	17.248
AN	10.031	248.091	-	258.122	43.248	187.206	54.000	-	-	-	-	-	(26.332)	258.122
AN	80.890	307.023	-	387.913	7.782	-	400.000	-	-	-	-	-	(19.869)	387.913
	297.548	550.513	-	848.061	285.928	136.198	320.000	2.749	143.979	-	1.059	-	(41.852)	848.061
AN	106.375	451.375	311	558.582	310.866	218.188	190.000	-	-	-	-	-	(120.472)	558.582
AN	140.213	285.221	1.210.862	1.636.296	1.057.287	1.058.243	300.000	-	-	137.098	-	-	(916.330)	1.636.296
TUR	176.202	758.879	-	935.081	273.335	560.258	225.000	-	-	347.920	-	-	(471.432)	935.081
i	133.411	2.568.068	-	2.700.479	186.725	1.702.013	820.000	-	-	729	-	-	(8.988)	2.700.479
ÜÇÜ	89.564	304.609	-	394.173	18.770	155.391	300.000	-	-	22.746	-	-	(102.734)	394.173
AN	531.935	2.681.842	-	3.213.777	204.426	917.044	750.000	-	-	1.342.307	-	-	-	3.213.777
AN	2.394.517	11.267.285	-	13.661.802	2.274.285	6.606.216	5.447.000	57.531	-	357	-	-	(723.587)	13.661.802
İH	71.642.431	68.401.049	788.005	140.869.525	47.785.775	48.016.810	600.000	389.300	3.538.039	29.292.504	5.223.479	6.023.118	-	140.869.525
İ İDA	52.921	146.795	-	199.716	2.806	84.104	60.000	-	-	79.421	-	2.670	(93.235)	199.716
	232.053	546.323	-	778.376	77.367	343.318	50.000	31.855	474	210.506	675	64.181	-	778.376
	5.700	24	4.579	10.303	318	-	9.985	-	-	-	-	-	-	10.303
Ş	559.768	1.925.368	-	2.485.136	1.136.409	950.301	347.470	2.391	-	610.154	-	-	(561.584)	2.485.136
i	247.526	110.342	-	357.868	60.804	9.495	240.000	7.699	6.463	2.100	576	30.731	-	357.868
İT	32.198	143.742	3.286	179.226	4.274	-	175.000	-	-	-	-	40	(88)	179.226
Y HOLDİNG	358.270	2.352.212	450	2.710.932	13.304	1.999.529	700.000	-	-	-	-	-	(1.901)	2.710.932
AN	71.609	1.702.545	-	1.774.154	1.114.974	487.127	400.000	-	-	-	-	-	(227.947)	1.774.154
AJ	545.683	1.687.335	16.060	2.249.078	710.999	814.359	250.000	-	-	648.611	-	-	(174.891)	2.249.078
HYA PORSE	764.527	717.080	-	1.481.607	395.352	452.348	400.000	4.986	-	344.017	-	1.559	(116.655)	1.481.607
AN	367.474	657.271	-	1.024.745	448.553	610.515	200.000	-	-	-	-	-	(234.323)	1.024.745
AŞ	104.976	368.786	-	473.762	142.023	182.255	80.000	-	-	204.935	-	-	(135.451)	473.762
AN	3.543	85.228	3.200	91.971	23.165	-	24.980	-	-	45.097	-	5.940	(7.211)	91.971
(BÜRMEK)	403.829	200.458	-	604.287	126.691	6.600	500.000	3.491	-	-	-	-	(32.495)	604.287
AŞ	145.354	289.829	188.-	435.371	336.724	77.324	60.000	-	-	141.394	-	-	(180.071)	435.371
	228.351	201.009	-	429.360	219.794	9.200	150.000	-	-	140.219	212	-	(90.065)	429.360
AŞ	1.427.627	3.974.287	-	5.401.914	948.654	2.720.796	240.000	300	1.510.500	-	4.563	-	(22.899)	5.401.914
Ş	259.147	2.363.378	-	2.622.525	1.503.380	543.185	130.000	-	-	833.130	-	-	(387.170)	2.622.525
İTAŞ	76.622	694.126	-	770.748	538.271	553.205	105.000	-	-	171.785	-	-	(597.513)	770.748
ZON GİYİM	47.791	617.203	-	664.994	183.231	311.846	375.000	-	-	39.562	-	-	(244.645)	664.994
MSN	1.389.309	4.424.223	-	5.813.532	1.360.143	2.530.119	2.225.000	265	-	4.638	-	-	(306.633)	5.813.532
FE	330.751	1.969.136	-	2.299.887	24.193	1.270.715	625.000	-	-	539.767	-	-	(159.788)	2.299.887
R	131.369	47.228	-	178.598	1.317	-	175.000	1.709	189	-	-	385	-	178.598
YÜN	277.607	505.874	-	783.481	270.237	530.064	200.024	143	-	219.350	-	-	(436.337)	783.481
SAN	249.280	3.676.827	-	3.926.107	449.262	2.848.343	630.000	-	-	-	-	-	(1.498)	3.926.107
TAŞ	161.975	740.688	-	902.663	668.236	133.979	150.000	-	-	219.576	-	-	(269.128)	902.663
Ş	124.787	211.058	-	335.845	120.908	123.667	95.661	-	-	-	-	-	(3.991)	335.845
TAŞ	913.831	3.994.522	-	4.908.353	1.157.454	968.969	500.000	89.489	-	2.295.867	-	-	(103.426)	4.908.353
Ş	30.542	336.454	-	366.996	137.080	184.531	120.000	-	-	2.902	-	-	(77.517)	366.996
TOPLAM	86.014.118	124.706.965	2.125.465	212.846.548	65.283.866	80.106.350	19.246.905	592.408	5.199.644	38.220.717	5.230.564	6.149.212	(7.183.118)	212.846.548

DESIYAB İştirakçileri 1983 yılı faaliyet raporundan düzenlenmiştir. (Yayınlanmamış)

DESİYAR'IN İŞTİRAK İLİŞKİSİ İÇİNDE BULUNDUĞU 44 ÇOK ORNAKLI ŞİRKETİN

31.12.1984 TARİHLİ BİLANÇOLARI

SIRA NO	İŞTİRAKLER	DÖNEM VARLIKLAR (000 ₺)	DURAN VARLIKLAR (000 ₺)	DİĞER VARLIKLAR (000 ₺)	TOPLAM VARLIKLAR (000 ₺)	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (000 ₺)	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR (000 ₺)	ÇIKARILMIŞ (ÖDENMİŞ) SERMAYE	YEDEK AKÇELER	KARŞILIKLAR	YENİDEN DEĞERLEME FONU	DAĞITILMIŞ KARLAR	BİRİKMİŞ ZARARLAR		TOPLAM KAYNAKLAR (000 ₺)	
													DÖNEM KARI	DÖNEM ZARARI		
1	ABANA	479.110	2.389.462	-	2.868.572	761.660	1.126.713	1.000.000	-	-	-	-	(5.198)	(14.609)	2.868.572	
2	ACIŞEYLAN	388.571	1.029.194	-	1.417.765	217.925	694.296	570.000	-	-	4.025	1.341	-	(69.822)	1.417.765	
3	AKDAĞ DERİ	100.454	61.360	52.315	214.129	220.860	370.406	50.000	-	-	-	-	-	(181.154)	214.129	
4	AKTOP	1.663	16.515	-	18.178	4.020	4.158	10.000	-	-	-	-	-	-	18.178	
5	AKTUĞSAN	12.723	237.306	-	250.029	42.526	212.310	54.000	-	-	-	-	(32.475)	(26.332)	250.029	
6	ASPILSAN	187.911	299.273	-	487.884	7.199	-	500.000	-	-	-	-	554	(19.669)	487.884	
7	ASTAŞ	410.419	642.029	-	1.052.448	400.144	108.690	320.000	2.749	223.144	-	948	38.625	(41.852)	1.052.448	
8	BALIKSAN	421.201	616.590	311	1.038.102	678.532	106.777	150.000	-	-	129.401	-	93.863	(120.471)	1.038.102	
9	BETONSAN	745.532	265.948	2.285.119	3.296.599	1.471.249	1.086.194	1.800.000	-	-	61.942	-	(206.456)	(516.330)	3.296.599	
10	ÇEMANKUR	315.700	1.012.966	-	1.328.666	665.625	613.771	225.000	-	497.471	-	-	(211.775)	(461.426)	1.328.666	
11	ÇAMSAN	742.766	3.219.178	-	3.961.944	469.241	2.631.858	1.098.050	-	-	729	-	(228.946)	(8.988)	3.961.944	
12	ÇEPNİ GÜÇÜ	21.908	301.225	-	323.133	170.986	-	120.000	-	-	202.746	-	(67.865)	(102.734)	323.133	
13	DOĞUSAN	1.096.755	1.617.858	-	2.714.613	1.033.612	561.980	1.000.000	-	-	-	-	119.021	-	2.714.613	
14	DOKUSAN	3.683.095	37.321.371	8.265	21.012.731	4.782.538	8.216.027	6.000.000	57.531	-	2.718.577	-	(38.355)	(723.587)	21.012.731	
15	ERDEKİR	113.654.056	84.360.733	-	198.014.789	61.544.922	50.664.707	34.362.112	495.102	6.268.614	22.739.262	6.620.066	15.320.004	-	198.014.789	
16	ERGANI GIDA	42.426	135.833	2.596	180.855	3.910	114.012	127.500	-	-	11.921	-	(50.136)	(26.352)	180.855	
17	ERGAZ	286.691	612.460	-	899.151	80.209	453.723	250.000	36.672	474	10.506	676	66.891	-	899.151	
18	FISAN	193.871	157.320	-	351.191	51.222	-	300.000	-	-	-	-	(31)	-	351.191	
19	GENTAŞ	774.139	2.647.158	8.918	3.429.815	2.095.074	672.385	1.107.084	2.391	-	426.023	-	(359.298)	(513.844)	3.429.815	
20	GEŞAŞ	305.321	141.745	-	447.066	709.726	9.495	240.000	9.592	5.352	39.585	2.023	70.293	-	447.066	
21	KARSET	150.389	19.169	9.669	179.227	4.274	-	175.000	-	-	-	-	50	(87)	179.227	
22	KEBAN HOLDİNG	29.474	4.006.666	-	4.036.140	141.324	3.196.717	700.000	-	-	-	-	-	(1.901)	4.036.140	
23	KESAN	290.264	2.134.859	-	2.425.123	1.098.901	276.013	1.600.000	-	-	-	-	(321.844)	(227.947)	2.425.123	
24	KÜYTAŞ	704.683	1.603.114	-	2.307.797	470.358	1.110.901	250.000	-	-	648.611	-	2.818	(174.891)	2.307.797	
25	KÜTAHYA PORSE.	873.626	830.765	-	1.704.391	116.978	161.161	800.000	8.373	-	489.187	-	243.796	(115.104)	1.704.391	
26	MAKSAN	941.972	1.229.657	-	2.171.629	968.354	768.203	400.000	-	-	235.385	-	34.010	(234.323)	2.171.629	
27	MEYTAŞ	207.767	370.460	-	578.227	282.371	130.033	80.000	-	-	204.935	-	16.341	(135.453)	578.227	
28	MİLSAN	5.453	130.787	2.286	138.526	8.682	18.510	24.980	-	-	76.493	-	11.132	(1.271)	138.526	
29	MM	441.751	276.535	-	718.286	41.559	-	500.000	1.194	-	-	-	206.028	(32.495)	718.286	
30	NASTAŞ	124.693	264.846	188	389.727	409.727	21.886	60.000	-	-	141.394	-	(62.463)	(380.344)	389.727	
31	SÜKSA	383.226	191.879	-	575.105	360.203	65.602	285.026	5.193	-	-	-	(50.855)	(90.064)	575.105	
32	SÜHMAŞ	1.991.935	6.376.089	-	8.368.024	2.833.395	2.691.053	240.000	300	-	2.691.380	-	(65.205)	(22.899)	8.368.024	
33	SUMAŞ	234.455	2.394.793	-	2.629.248	1.819.565	447.417	130.000	-	-	833.130	-	(213.659)	(387.205)	2.629.248	
34	ŞİRİNTAŞ	477.236	1.302.598	7.518	1.787.352	146.246	1.199.362	1.000.000	-	-	171.785	-	(132.529)	(597.512)	1.787.352	
35	TRABZON ÇİYİM	31.794	737.868	94.404	864.066	253.642	278.208	375.000	-	119.492	39.562	42.807	-	(244.645)	864.066	
36	TÜRKMEY KADİFE	1.997.367	7.130.965	-	9.128.332	1.749.203	3.636.208	2.500.000	265	48.940	1.460.783	-	39.566	(306.633)	9.128.332	
37	UPAŞ	374.632	2.025.593	-	2.400.225	179.987	1.750.430	1.125.000	-	-	39.767	-	(535.171)	(159.780)	2.400.225	
38	VANET	119.537	66.505	-	186.042	1.169	-	175.000	2.101	190	-	-	7.582	-	186.042	
39	YAN YÜN	434.261	616.126	-	1.050.387	749.590	314.308	500.000	143	-	219.350	-	(296.427)	(436.337)	1.050.387	
40	YENİSAN	517.075	5.687.333	-	6.204.408	531.586	3.674.320	2.000.000	-	-	-	-	-	(1.498)	6.204.408	
41	YESÜTAŞ	246.286	924.217	-	1.170.503	765.853	242.666	350.000	-	-	219.576	-	(138.464)	(269.128)	1.170.503	
42	YETAŞ	135.565	392.782	-	488.347	129.724	155.665	180.000	-	-	62.098	-	(35.149)	(3.991)	488.347	
43	YİBİTAŞ ÇİMENTO	1.308.814	4.985.998	-	6.294.812	1.972.653	830.371	2.500.000	89.488	-	1.393.504	-	11.822	(103.426)	6.294.812	
44	YIYAŞ	36.696	538.939	-	575.635	308.805	222.452	120.000	-	1.419	116.187	-	(115.711)	(77.517)	575.635	
GENEL TOPLAM		135.923.263	161.284.567	2.471.189	299.679.019	89.715.816	88.838.994	65.353.752	713.094	7.166.096	35.387.844	6.666.520	16.283.727	(2.349.166)	(7.096.698)	299.679.019

Kaynak: DESİYAR iştiraklerinin 1984 yılı faaliyet raporundan alınmıştır. (Yayınlanmamış)

E K : 2-1

İŞÇİ ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN ANKET FORMU

1. Şirketin Adı (Ünvanı) :
2. Adresler:
  - Şirket merkezinin : Tel:
  - Fabrikanın : Tel:
3. Şirketin kuruluş yeri ve tarihi:
4. Şirketin üretim konusu :
5. Şirketin;
  - a. Mamulleriniz itibariyle üretim kapasiteniz nedir?
(Kapasite raporuna göre)
  - b. Mamulleriniz itibariyle kapasite kullanım oranınız nedir?
6. Fabrikanız (projeniz) hangi aşamadadır? (Birden fazla projeniz varsa lütfen ayrı bir not halinde yazınız.)
  - a. Planlama aşamasında( )
  - b. Yatırım Aşamasında ( )
  - c. Üretim Aşamasında ( )

7. Şirkette;

- a. Yatırımın başlangıç tarihi :.....
- b. Yatırımın bitiş tarihi :.....
- c. Deneme üretimine geçiş tarihi :.....
- d. Üretime geçiş tarihi :.....
- e. Hangi yıllarda % olarak, hangi kapasiteye ulaşabildiniz? Lütfen yazarmısınız?

Yıllar   Üretim Kapasitesi

8. Şirkette Çalışan Toplam Personel Sayısı:

- a. İşçi sayısı.....
- b. Yönetici sayısı.....
- ba. Üst düzey yönetici sayısı.....
(Genel Müdür, Müdür)
- bb. Orta düzey yönetici sayısı (Şef).....
- bc. Alt düzey yönetici sayısı.....
(Ustabaşı, amir)
- bd. Müşavir.....
- be. Diğer.....

TOPLAM:

9. Yönetim kurulu kaç kişiden oluşmaktadır?.....

Yönetim kurulu üyelerine ilişkin aşağıdaki tabloyu doldururmusunuz?

Görevi   Varsa Temsil Ettiği Kuruluş   Tahsili

10. Deneticilere ilişkin aşağıdaki tabloyu doldururmusunuz?

Görevi   Temsil Ettiği Kuruluş   Tahsili

11. Şirketiniz yatırım konusunu nasıl belirlemiştir?

İşaretlermisiniz?

a. Önce yatırım konusu bulunmuş sonra şirket kurulmuştur( )

b. Önce Şirket kurulmuş ve sonra yatırım konusu aranmıştır.( )

c. Diğer ( )

12. Şirketinizin kurulması ile yatırım konusunun bulunması arasında ne kadar zaman geçmiştir?

13. İlk seçilen faaliyet alanında değişiklik oldu mu?

a. Hayır ( )

b. Değişiklik oldu ( )

Faaliyet alanında değişiklik olduysa bunun nedeni nedir?

14. İşçi şirketi kurma fikri nasıl ortaya çıktı?

Belirlermisiniz?

a. İşçilerden ( )

b. İşçi önderlerden ( )

c. Şirketin teknik yöneticilerinden ( )

d. Diğer (Belirtiniz). . . . .

. . . . .

15. Şirketiniz kalkınmada öncelik yöre teşviklerinden yararlandı mı?

a. Evet ( )

b. Hayır ( )

16. Şirketinizin çekirdek girişimlerinin kuruluş biçimi nasıl oldu?

a. Aynı köyden işçi hemşeriler arasında ( )

b. Aynı ilçeden işçi hemşeriler arasında ( )

c. Aynı ilden işçi hemşeriler arasında ( )

d. Aynı bölgeden işçi hemşeriler arasında ( )

e. Değişik bölgeden işçiler arasında ( )

17. Teknoloji seçiminde karşılaştığınız belli başlı sorunlar nelerdir? Yazarmısınız? . . . . .

. . . . .

18. Seçtiğiniz teknolojiyi hangi yolla aldınız? Belirlemisiniz?

a. Teknik Yardım ( )

b. Lisans ( )

c. Know How ( )

d. Diğer ( )

19. Şirketinizdeki üst ve orta düzey yöneticilerinin eğitsel durumları nedir?

- Genel Müdür. . . . .

- Pazarlama Müdürü. . . . .

- Personel Müdürü. . . . .

- Teknik Müdür vs. . . . .

20. Normal eğitimine ek olarak eğitim görenler:

Görevi

Gördüğü eğitim

21. Şirketinizde büyük sermayenin sözsahibi olmasını engelleyici önlemler nelerdir? Belirleyiniz?

a. Bir ortağın alabileceği ençok hisse senedi sınırlaması ( )

b. Hisse senedi satışlarının belli esaslara bağlanması ( )

c. Ortaklara, hisse senetlerinin büyük sermaye sahiplerine devredilmesini önlemek amacıyla yönetim kuruluna takdir hakkı verilmiş olması, ( )

d. Ortaklara, hisse senetleri satışının belli bir süreyle sınırlanması, ( )

e. Yönetim kurulunun oluşum biçiminin sınırlanması, ( )

f. Diğer (Belirtiniz). . . . .
. . . . .

22. Şirketinizin son genel kurul toplantısında vekaletname göndererek katılan işçi ortakların sayısı nedir?

23. Ürettiğiniz mamulleri direkt kendiniz mi pazarlıyorsunuz? Yoksa başka pazarlama şirketleri vasıtasıyla mı pazarlıyorsunuz? Belirtermisiniz?

a. Kendiniz ( )

b. Başka şirketler aracılığıyla ( )

c. Her ikisi ( )

24. İhraç yapmış iseniz, ihraç tarihiniz, miktarı ve tutarını yazarmısınız?

<u>İhracatın Yapıldığı Yıl</u>	<u>İhracat miktarı (ton, metre vb.)</u>	<u>İhracat Tutarı \$</u>
? ?	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .

25. Bugünkü durumda şirketinizin başarı düzeyi sizce nedir?
. . . . .

26. Bulduğunuz aşamada karşılaştığınız sorunları belirlermisiniz?

- a. Kur farkları ( )
- b. Kredi temini ( )
- c. Sermaye toplamı ( )
- d. Hammadde temini ( )
- e. Enerji ( )
- f. Yatırım malları ithalatı ( )
- g. Yedek parça ithalatı ( )
- h. Hammadde ithalatı ( )
- ı. Teknoloji sorunu ( )
- i. Yurtiçi pazarlama sorunu ( )
- j. Dış pazarlama sorunu ( )
- k. İşletme sermayesi ( )
- l. Diğer ( )

27. Devletin işçi şirketinin gelişmesi için yapması gereken katkılar neler olmalı?

28. Devlet katkısının süresi ve niteliği ne olmalıdır?

.....

29. Sizce aşılması en güç engeller nelerdir?

.....

30. Çözüm için önerileriniz ve yapılması gerekli yardımlar
neler olmalıdır?

.....

İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL DURUMUNA İLİŞKİN
ANKET FORMU

1. Şirketinizin kayıtlı sermayesi nedir? . . . . .

2. Şirketinizin toplam ortak sayısı nedir? . . . . .

a. Gerçek kişi

<u>Ortak Sayısı</u> <u>Adet</u>	<u>Toplam Sermaye içindeki</u> <u>Payı</u>
- Yurt dışı	
- Yurt içi.	

b. Tüzel Kişi Ortaklar

- Yurt dışı	
- Yurt içi.	

3. Tüzel Kişi ortaklarınızın ünvanları ve toplam sermaye içindeki % payı nedir?

<u>Ünvanları</u>	<u>Toplam sermaye içindeki % payı</u>
------------------	---------------------------------------

1.

2.

3.

4. Şirket tescil tarihi gözönünde bulundurularak, kurucu ortak sayısı nedir? Bunların şu andaki sermaye payı nedir? (%)

5. Kuruluş sırasında döviz ve TL. cinsinden ödenen sermaye paylarını yazarmısınız?

- Döviz cinsinden % .....

- TL. cinsinden % .....

6. Şirketinizde taahhüt edilen sermayenin ödeme durumu nedir?

- Tamamen ödendi ( )

- % ..... ödendi ( )

7. Hisse senetlerinin türü nedir?

a. % 100 nama yazılı ( )

b. % 100 hamiline yazılı ( )

c. % .... nama, % ... hamiline yazılı ( )

8. Proje aşamasında, projenin finansmanı için başvurduğunuz, finansman kurumları hangileridir? Sözkonusu finansman kurumlarından hangileri, hangi ön koşulları ileri sürerek projenizi kabul ettiler.

.....

9. Teşvik belgesi aldınız mı? Aldınız ise yararlandığınız teşvik türleri hangileridir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz).

a. Yatırım indirimi ( )

b. Gümrük taksitlendirmesi ( )

c. Faiz farkı iadesi ( )

d. Gümrük muafiyeti ( )

e. Finansman fonu ( )

f. Vergi, resim, harç istisnası ( )

g. Diğer (belirtiniz).....

10. Şirkette çalışan toplam personelin, en son sermaye tescil tarihi itibariyle, toplam sermaye içindeki paylarını yazarmısınız?

Toplam sermaye
içindeki % si.

- a. Şirkette çalışan işçilerin payı . . . . .
b. Profesyonel yöneticilerin payı

11. Kuruluşundan bugüne kadar kredi aldığınız finansman kurumları hangileridir? Buna ilişkin aşağıdaki tabloyu doldururmusunuz?

Kredi Kuruluşunun Adı	Alış Tarihi	Projenin Bulunduğu Aşama	Ödeme- siz Dönem	Faiz Oranı	Döviz veya TL. Miktarı
-----------------------	-------------	--------------------------	------------------	------------	------------------------

12. Eğer döviz kredisi kullanmış iseniz, kullandığınız döviz kredisinin faiz ve taksitlerini ödediniz mi?

- Hiç ödeyemedik ( )
- Tamamını ödedik ( )
- % .... ödedik ( )

Ödemelere ilişkin aşağıdaki tabloyu doldururmusunuz?

Kredi Kuruluşunun Adı	Ödeme- nin Ya- pıldığı Yıl	Toplam Kredi Tutarı	Ödenen Taksit Tutarı	Ödenen Faiz Tutarı	Kalan Borç Tutarı
-----------------------	----------------------------	---------------------	----------------------	--------------------	-------------------

13. Sağladığınız kredinin vade, faiz ve miktarı hakkında düşünceleriniz nedir?

.....

14. Sağladığınız krediler sizce yeterli midir? Karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

.....

15. Kullandığınız döviz kredisinin faiz ya da taksit ödemelerinde herhangi bir erteleme sözkonusu oldu mu? Olmuş ise nedenlerini sonuçlarıyla birlikte açıklarmısınız?

.....

16. Finansman kuruluşları ile ilişkilerinizde teminat, ipotek vb. konularda ne gibi sorunlarla karşılaştınız ve bu sorunları nasıl çözümlediniz?

.....

17. Yeni kaynak (finansman) sorunuyla karşılaştığınızda bunu nasıl çözümlersiniz?

- a. Yeni hisse senedi çıkararak ( )
- b. Kredi alarak ( )
- c. Tahvil çıkararak ( )
- d. Diğer ..... ( )

18. İhtiyaç duyduğunuz ilave sermaye miktarı ne kadardır?

TL. Miktarı

- Sabit sermaye. . . . .
- İşletme sermayesi. . . . .

19. İhtiyaç duyduğunuz sermayeyi temin etmek için ne gibi girişimlerde bulundunuz veya bulunmayı planlıyorsunuz? Sermaye tezyidini düşünüyor musunuz? Açıklarmısınız?

. . . . .

20. Finansman sorunlarınızın çözümü için önerileriniz nelerdir? Yazarmısınız?

. . . . .